

HELSINKI

VIIKKI, VIKINTIE,

VIIKKI, VANHANKAUPUNGINKOSKI

JA

**VANHAKAUPUNKI, TAIDE- JA
VIESTINTÄOPPILAITOS**

**HISTORIALLISTEN AJAN TIEN KOEKAIVAUS 2003,
MAARAKENNUSTÖIDEN ARKEOLOGINEN VALVONTA
2003-2004 JA HISTORIALLISTEN AJAN (1550-1640)
KAUPUNKIALUEELLA TEHDYN MAARAKENNUSTYÖN
ARKEOLOGINEN VALVONTA 2003-2004**

FK Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo 2005

SISÄLLYS

SISÄLLYS

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

TIIVISTELMÄ

KARTTAOTTEET

1. JOHDANTO	1
1.1 Viikintie ja Vanhankaupunginkoski	1
1.2 Taide- ja viestintäoppilaitos	2
2. TUTKIMUSALUEIDEN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA	3
2.1 Viikintie ja Vanhankaupunginkoski	3
2.2 Taide- ja viestintäoppilaitos	3
3. TUTKIMUSALUEIDEN HISTORIA	4
3.1 Viikintie ja Vanhankaupunginkoski	4
3.2 Taide- ja viestintäoppilaitos	17
4. AIEMMAT ARKEOLOGISET TUTKIMUKSET VANHASSAKAUPUNGISSA	39
5. ARKEOLOGISET HAVAINNOT	48
5.1 Viikintien koekaivaus	48
5.2 Vanhankaupunginkosken rakennusten maarakennustöiden valvonta	50
5.3 TAVI:n lisärakennuksen maarakennustöiden valvonta	51
6. TUTKIMUSTEN TULOKSET	52

LIITTEET I-VI:

I	Karttaluettelo
II	Karttojen kopiot
III	Negatiiviluettelo (HKM/negatiivit 274-351-366))
IV	Diapositiiviluettelo (HKM/Viikintie 2003-4:1-17)
V	Digitaalikuvaluettelo (HKM/digi Vanhankaupunginkoski 2003-2004:1-7 HKM/digi Tavi 2003-4:1-24)
VI	Kuvataulut

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Helsinki, Viikki, Viikintie

Kohteen nimi: Helsinki, Viikki, Viikintie

Kunta: Helsinki

Kylä: Viikin latokartano

Kaupunginosa: Viikki 36

Kortteli: 36030

Tontti: 1
Tontin omistaja: Fortum Power ja Kiinteistö Oy IVO Vanhakau-
punki

Uusi nro: 2
Tontin omistaja: As Oy Helsingin vouti

Osoite: Viikintie 3

Tutkimuksen laatu: Historiallisen ajan tien koekaivaus

Peruskartta: 2034 06 HELSINKI (1991)

Keskipisteen koordinaatit (peruskoordinaatisto): $x = 6678.86$
 $y = 2554.70$
 $z = 11.5$

Keskipisteen koordinaatit (yhtenäiskoordinaatisto): $p = 6680.14$
 $i = 3388.40$
 $z = 11.5$

Keskipisteen koordinaatit (Helsingin kaupunki): $x = 23703.40$
 $y = 51901.60$
 $z = 11.5$

Valvoja: Markku Heikkinen 2003

Tutkimuslaitos: Helsingin kaupunginmuseo

Kenttätyöaika: Koekaivaus 22.5.2003

Kaivettu alue: 18 m^2

Valvonnan kustantaja: Helsingin kaupunginmuseo

Tutkimuskustannukset: -

Mustavalkonegatiivit: HKM 274 351-366 (kuvat 1-16)

Diapositiivit: HKM/Viikintie 2003:1-17

Aikaisemmat tutkimukset -
ja tarkastukset

Tutkimukset Vanhassakaupungissa yleensä:
Kuninkaankartanonsaari, Juhani Rinne, tark. 1913 (ei kertomusta);
Kirkko ja Koskelantie, Nils Cleve, kaiv. 1930-31; Kuninkaankar-
tanonsaari, Rainer Knapas, tark. 1971; Vanhakaupunki, Esa Suo-
minen ja Päivi Pykälä-aho, fosfaattikartoitus 1984 (ei kertomusta,
ks. Vaasa-ajan kaupungit I. Helsinki); Vanhakaupunki 1988,
Markku Heikkinen, koekaiv. 1988; Vanhakaupunki 1989-93,
Markku Heikkinen, kaiv. 1989-93 (jälkityöt kesken); Vanhakaup-
punki 1997, Markku Heikkinen, kaiv. 1997; Vanhakaupunki 1999,
Markku Heikkinen, kaiv. 1999; Vanhakaupunki, Annala 1999-
2000, Markku Heikkinen ja Jaana Mellanen, valv. 1999-2000; Ver-
katehtaanpuisto 2000, Markku Heikkinen valvonta ja kaivaus 2000.

Aikaisemmat löydöt: -

Löydöt Vanhastakaupungista yleensä:
HKM XLV:40 (1929); HKM XXXIII:45-48 (1929); HKM
XXXXV:84:alanumerot (kaivaukset 1930-31); HKM XLV:511-
579 ja 642-657 (fosfaattikartoitus 1984); HKM XLV:690-699
(koekaivaus 1988); 1989-93 kaivausten luettelointi kesken; KM
98021:1-7078 (kaivaukset 1997); KM 2000028:1-2732 (kaivaukset
1999); KM 2000074:1-162 (Annalan valvonta 1999-2000); KM
2000075:1-117 (kaivaus 2000); lisäksi kaksikymmentä irtolöytö-
numeroa, lähinnä pelloista löydettyjä rahoja kaupunkiajalta ja sen
jälkeen, Helsingin kaupunginmuseon ja Kansallismuseon Raha-
kammion kokoelmissa (ks. Vaasa-ajan kaupungit 1. Helsinki.)

Kirjallisuusviitteet: Heikkinen, Markku, 1989. Helsinki. Vaasa-ajan kaupungit 1. Hel-
singin kaupunginmuseo. Helsinki 1989.

Narinkka 1994. Helsingin kaupunginmuseo. Jyväskylä 1994.

Heikkinen, Markku, 2000. Helsingin kuninkaankartanon raken-
nusvaiheet. Kuningas matkustaa. Helsingin kaupunginmuseo. 2000.

Helsinki, Viikki, Vanhankaupunginkoski

Kohteen nimi:	Helsinki, Viikki, Vanhankaupunginkoski
Kunta:	Helsinki
Kylä:	Viikin latokartano
Kaupunginosa:	Viikki 36
Kortteli:	36030
Tontti:	1 Tontin omistaja: Fortum Power ja Kiinteistö Oy IVO Vanhakau- punkki Uudet numerot: 1-14 Tontin omistajat: Useita omistajia
Osoite:	Viikintie 3
Tutkimuksen laatu:	Kerrostalarakennustyömaan maarakennustöiden valvonta
Peruskartta:	2034 06 HELSINKI (1991) Keskipisteen koordinaatit (peruskoordinaatisto): $x = 6678,84$ $y = 2554,85$ $z = 5$ Keskipisteen koordinaatit (yhtenäiskoordinaatisto): $p = 6680,12$ $i = 3388,52$ $z = 5$ Keskipisteen koordinaatit (Helsingin kaupunki): $x = 23696,3$ $y = 52696,3$ $z = 5$
Valvoja:	Markku Heikkinen 2003-2004
Tutkimuslaitos:	Helsingin kaupunginmuseo
Kenttätyöaika:	2003-2004
Valvonta alueen laajuus:	noin 41 000 m ²
Valvonnan kustantaja:	Helsingin kaupunginmuseo

Tutkimuskustannukset: -
Digitaalikuvat: HKM/Vanhanakaupunginkoski 2003-4:1-7 (kuvat 17-23)

Aikaisemmat tutkimukset -
ja tarkastukset:

Tutkimukset Vanhassakaupungissa yleensä: ks. ed.

Aikaisemmat löydöt: -

Löydöt Vanhastakaupungista yleensä: ks. ed.

Kirjallisuusviitteet: ks. ed.

Helsinki, Vanhakaupunki, Taide- ja viestintäoppilaitos

Kohteen nimi: Helsinki, Vanhakaupunki, Taide- ja viestintäoppilaitos
Kunta: Helsinki
Kylä: Koskela
Kaupunginosa: Vanhakaupunki 27
Kortteli: 27672 ja 27P1
Tontti: 3
Tonttien omistaja: Helsingin kaupunki
Osoite: Hämeentie 161
Tutkimuksen laatu: Historiallisen ajan (1550-1640) kaupunkialueella tehtyjen maarakennustöiden arkeologinen valvonta
Peruskartta: 2034 06 HELSINKI (1991)

Keskipisteen koordinaatit (peruskoordinaatisto):
 $x = 6678,58$
 $y = 2554,55$
 $z = 4$

Keskipisteen koordinaatit (yhtenäiskoordinaatisto):
 $p = 6679,88$
 $i = 3388,24$
 $z = 4$

Keskipisteen koordinaatit (Helsingin kaupunki):
 $x = 23433,5$
 $y = 51752,5$
 $z = 4$

Valvoja: Markku Heikkinen 2003-4

Tutkimuslaitos: Helsingin kaupunginmuseo

Kenttätyöaika: Valvonta 26.-27.11.2003 ja lokakuu-marraskuu 2004

Valvonta-alueen laajuus: 1600 m²

Valvonnan kustantaja: Helsingin kaupunginmuseo

Tutkimuskustannukset: -

Digitaalikuvat: HKM/Tavi 2003-4:1-24 (kuvat 24-47)

Aikaisemmat tutkimukset Helsinki, Vanhakaupunki 1988 ja tarkastukset: **Tutkimukset Vanhassakaupungissa yleensä:** ks. ensimmäinen kohde.

Aikaisemmat löydöt: HKM XLV:690-699 (Diarionumero 9972:1-10.)
Löydöt Vanhastakaupungista yleensä: ks. ensimmäinen kohde.

Kirjallisuusviitteet: ks. ensimmäinen kohde.

Kertomuksen sivumäärä: 52

Kertomuksen liitteet : I Karttaluettelo
II Karttojen kopiot
III Negatiiviluettelo
IV Diapositiiviluettelo
V Digitaalikuvaluettelo
VI Kuvataulut

Kertomuksen säilytyspaikka: Helsingin kaupunginmuseo

Kertomuksen kopio: Museoviraston rakennushistorian osasto

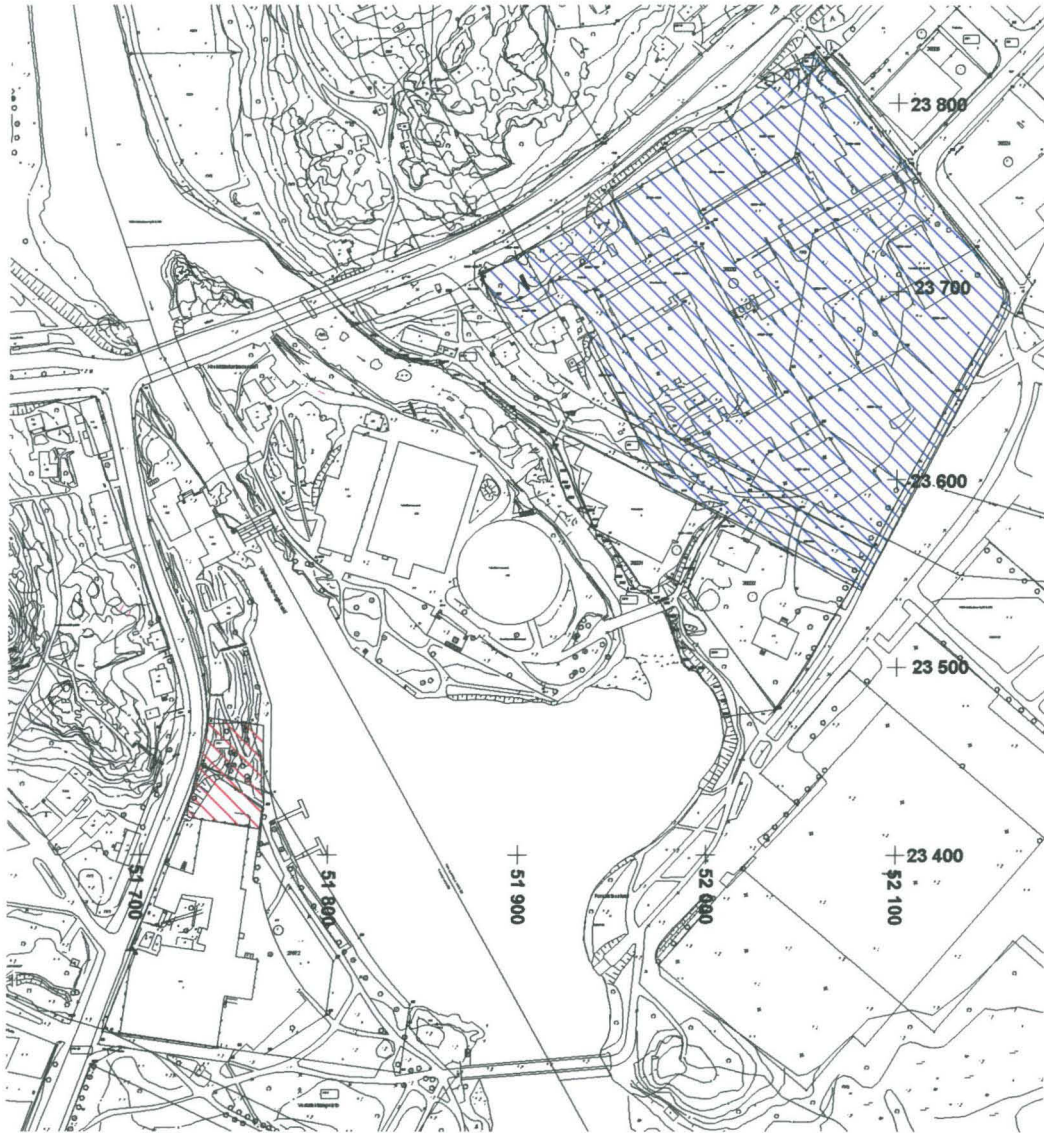
Tiivistelmä: Vuonna 2003 aloitettiin entisen Imatran Voiman, silloin Fortumin, Viikinmäen eteläpuolella sijaitsevan alueen rakennusten purkaminen ja saastuneiden maiden poistaminen paikalle rakennettavan Vanhankaupunginkosken kerrostaloalueen takia. Helsingin kaupunginmuseo hoiti arkeologisen valvonnan maarakennustöiden aikana 2003-2004. Alueelta poistettiin saastuneita maita, mutta vanhoja rakenteita tai löytöjä ei tavattu tällöin avatulta alueelta. Ennen alueen rakennusten purkamista tutkittiin Viikintien, Suuren rantatien eteläisen linjauksen, 1900-luvun alussa hylätty vanhempi tielinjaus koekaivauksella Viikintien eteläpuolelta. Profiilissa näkyi 3 - 4 eri tietasoa.

Vuonna 2003 seurattiin Helsingin ammattikorkeakoulun Taide- ja viestintäoppilaitoksen pohjoispuolelle rakennettavan lisärakennuksen kohdalla maaperän saastepitoisuuden tutkimuksen takia tehtyjen kuoppien kaivamista. Uudehkojen täytemaiden lisäksi paikalla oli vain jo vuoden 1988 kaivauksissa havaittu 1800-luvun lopun rakennuksen tiilirakenteet ja sen lounaispuolella maanpinnalla näkyvä kivijalka. Vuonna 2004 valvottiin kyseisen alueen saastuneiden maiden poistoa, mutta paikalla oli vain edellä mainitut rakennusjäännökset ja Hämeentien varrella 1900-luvun alun rakennusten kivijalat..

Ote peruskarttalehdestä 2034 06 HELSINKI (1991). Mk 1:20 000.
 Valvonta-alueet on rasteroitu. Kaivauskohta on merkitty tähdellä.

- Vanhankaupunginkoski
- Taide- ja viestintäoppilaitos
- ★ Viikintie

Mk 1:4000

Kantakartta Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittaosasto

Valvonta-alue:

Vanhankaupunginkoski 2003-2004

Koekaivaus:

Viikintie 2003

Valvonta-alue:

Taide- ja viestintäoppilaitos 2003-2004

Kartta esittää vuoden 2003 tilannetta.

1. JOHDANTO

Tähän kertomukseen on yhdistetty kaksi arkeologista valvontaa, jotka suoritettiin Viikin Vanhankaupunginkosken ja Vanhankaupungin Taide- ja viestintäoppilaitoksen maarakennustöiden yhteydessä vuosina 2003-2004 ja edellisen yhteydessä tehty pieni koekaivaus entisellä Viikintien tielinjalla.

1.1 Viikintie ja Vanhankaupunginkoski

Helsingin kaupungin kaavoituslautakunta hyväksyi Viikinrannan kaavamuutosta koskevan suunnitelman joulukuussa 2002. Kaavamuutosluonnoksen mukaan rakennustöihin ryhtyvän piti selvittää Museoviraston kanssa maankaivutöiden vaikutukset. Museoviraston Rakennushistorian osaston kanssa sovittiin maaliskuussa 2003, että Helsingin kaupunginmuseo on tässä tapauksessa valvova viranomainen. Jonkin asteinen valvonta nähtiin tarpeelliseksi, vaikka alue ei ole kuulunut Vanhassakaupungissa 1550-1640 sijainneen Helsingin alueeseen. Ennen kaupungin ja kuninkaankartanon perustamista vuonna 1550 Länsi-Viikin keskiaikainen kylä on mahdollisesti sijainnut täällä. Paikalla on ollut enemmän asutusta 1700-luvulta lähtien.

Alueen, entisen Imatran Voiman muuntoaseman, omistivat Fortum Power and Heat Oy ja Kiinteistö Oy IVO Vanhakaupunki vielä kyseisenä hetkenä. Suurkorttelista oli tehty esisopimus YIT Rakennus Oy kanssa. Maanomistukseen liittyvät kaupat oli tarkoitus tehdä heti, kun kaavamuutos oli saanut lainvoiman. Alueen tonttikohtaiset suunnittelut ja kahden tontin osalta suunnitelmat olivat työpiirustusvaiheessa, joten rakennuslupahakemukset oli jätettävissä kaavoitusvaiheen sen salliessa. Tämä tapahtui myöhemmin kesällä.

YIT Rakennus Oy:n kanssa pidettiin kokous, jossa selvitettiin alueella tapahtuvia muutoksia, rakennusaikatauluja, alueen historiaa ja mahdollisia arkeologisesti mielenkiintoisia kohtia. Alue on ollut täyteen rakennettu Imatran Voiman muuntoaseman vuoden 1928 rakentamisen jälkeen. Osa rakennuksista oli jo purettu, mutta nyt purettiin kaikki rakennukset (50 000 – 60 000 m³) paitsi entinen muuntoasema. Rakennuksien ja piha-alueiden maan-alaisien rakenteiden todettiin tuhonneen suurimmaksi osaksi alueen. Alueen keskiosissa kallio oli maaperätutkimusten perusteella aivan maanpinnan alapuolella uusien täyterosten alla. Alueen kaakkoisosaa, joka oli ollut rakentamaton, todettiin mahdollisesti arkeologian kannalta parhaiten säilyneeksi osaksi. Alue oli ollut kuitenkin ennen peltoaluetta ilman rakennuksia vanhojen karttojen perusteella. Alueen maat jouduttiin vaihtamaan maan saastuneisuuden takia.

Ainoaksi tutkimuskohteeksi ennen rakennusten purkamista ja saastuneen maan poistamista valittiin Viikintien entinen linjaus Viikintien eteläpuolelta. Se oli osa Suuren Rantatien eteläistä linjausta, joka tehtiin Helsingin perustamisen yhteydessä. Tiestä oli säilynyt pätkä alueen luoteisnurkassa ”puistoalueella”. Loppu vanhasta linjauksesta oli jäänyt uudehkon rakennuksen alle alueen koillisosassa. Tien poikki kaivettiin toukokuussa koeoja ja profiili dokumentoitiin. Tutkimuskohdan kohdalle ja itäpuolelle rakennettiin ensimmäiset uudet rakennukset.

Alueelle tehtiin harvakseltaan valvontakäyntejä kaakkoisnurkan saastuneen maan poiston yhteydessä ja muiden vanhojen rakennusten ulkopuolisten alueiden maanalaisten töiden yhteydessä vuosina 2003-4. Vuoden 2005 kesällä alueen keskiosa ja eteläosa ovat vielä rakentamattomia ja osittain täytemaiden peittämiä.

Valvojana alueena oli allekirjoittanut. Tien koekaivauksilla oli mukana Jaana Mellanen ja Ritva Hakkarainen, jotka piirsivät myös profiilin. Ritva Hakkarainen piirsi kartan puhtaaksi Mapinfo-ohjelmalla. Allekirjoittanut on piirtänyt kyseisellä ohjelmalla muut kartat.

1.2 Taide- ja viestintäoppilaitos

Syksyllä 2003 Helsingin ammattikorkeakoulun Taide- ja viestintäoppilaitoksen (TAVI) laajennuksen takia tehtiin rakennettavan lisärakennuksen kohdalla maaperän saastepitoisuuden tutkimuksia. Alueelle kaivettiin koneellisesti toistakymmentä kuoppaa, joista otettiin maanäytteet myöhempää analysointia varten. Tutkimuksissa todettiin alueen maaperän olevan saastunutta, joka oli poistettava ennen rakennustöitä. Valvovana viranomaisena arkeologian puolesta toimi Helsingin kaupunginmuseosta allekirjoittanut.

Alueen maanrakennustöitä päätettiin valvoa, vaikka vanhan kartan perusteella alueella ei ole sijainnut kaupunkiaikana (1550-1640) rakennuksia ja Helsingin kaupunginmuseon vuoden 1988 alueen pohjoisosassa ja pohjoispuolella tekemät tutkimukset osoittivat alueen tuhoutuneen 1700-luvun lopun, 1800- ja 1900-lukujen rakentamisessa.

Vuoden 2004 loppusyksyllä alueen saastuneet maat poistettiin koneellisesti. Kaivusyvyys määräytyi paikalla tehtyjen analyysien mukaan. Maat poistettiin kunnes saastumaton maa kohdattiin. Tällöin poistettiin useimmiten jo täysin luonnollisia maakerroksia.

Alueelta ei tullut arkeologisia yllätyksiä. Hämeentien varrella tuli esiin 1900-luvun alkupuolen rakennusten perustukset. Alueen pohjoisosassa oli Helsingin kaupunginmuseon vuoden 1988 tutkimuksissa löytämä 1800-luvun lopun rakennusjäännökset ja maanpinnalla näkyvät rakennuksen kivijalan osa. Muut alueet käsittivät paksuja erilaisia täyterroksia.

Valvojana alueena oli allekirjoittanut, joka on piirtänyt Mapinfo-ohjelmalla kartat.

Helsingissä 22.8.2005

MarkkuHeikkinen

2. TUTKIMUSALUEIDEN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

2.1 Viikintie ja Vanhankaupunginkoski

Vanhankaupunginkoski sijaitsee Viikissä Vantaanjoen Vanhankaupunginkosken itäisen kosken itäpuolella. Pohjoisessa on Viikintie ja sen pohjoispuolella korkeat Viikinmäen kalliot (ks. kartta 1). Lännessä alueen erottaa koskesta kaistale maata, jossa on muutamia puurakennuksia, laboratorio ja vanhat kerrostalot. Etelässä on alavampi alue ennen Pornaistenniemen eteläpäässä sijaitsevaa avokalliota. Kannaksella sijaitsee maankäsittelypiste. Itäpuolella on pienteollisuusrakennuksia. Vanhankaupunginkosken valvonta-alue oli kooltansa noin 210 x 200 metrin kokoinen.

Aluetta on rakennettu 1920 luvun lopulta lähtien voimakkaasti. Alueella on ollut paljon rakennuksia ja maaperää on muokattu piha-alueiksi, tenniskentiksi ym., joten alkuperäiset maastonmuodot ovat osittain muuttuneet.

Alueen korkeuskäyrät ovat idässä lounais - koillis -suuntaiset. Lännessä on valvonta-alueen ulkopuolella harjannealue, jossa korkeuskäyrät kääntyvät luoteis-kaakko -suuntaan. Korkeudet laskevat luoteesta kaakkoon. Luoteessa korkeus oli noin 12.5 m mpy ja se laskee melko tasaisesti kaakkoon noin 1.20 m mpy:n korkeuteen. Lounaassa, valvonta-alueen ulkopuolella, koskeen viettävä kallioinen rinne on jyrkempi.

Alueen pohjoisosassa entisen Viikintien linjauksen ympäristössä oli pohjatutkimusten mukaan hiekkaa ja silttiä (osa oli täyterokosta) 0.5 - 3.0 metriä. Niiden alla oli moreenikerros. Kallio oli 5 - 7 metrin syvyydessä maanpinnasta.

Alueen keskivyohykkeellä muuntamorakennuksen tasolla kallio oli noin 40 cm maanpinnan alapuolella. Muuntamorakennuksen kaakkoispuolella kallio oli 1 - 2 metriä maanpinnan alapuolella. Tämä on ollut jo entistä uusien peltojen aluetta.

Vanhon peltojen alueella edellisten alueiden kaakkoispuolella oli 0.5 - 2.0 metriä paksu kiviä ja lohcareita sisältävä täytemaakerros (sis. peltomultakerros?) ja sen alla 6 - 13 metriä paksu savikerros ennen muita kerroksia. Savikerros paksunee itään päin mentäessä.

Korttelin itänurkan kohdalla sijaitti ennen Viikin latokartanoon saakka ulottuneen lahden, *Ladugårdsvijkenin*, ranta (nykyinen Säynäslahti).

2.2 Taide- ja viestintäoppilaitos

Taide- ja viestintäoppilaitoksen lisärakennuksen valvonta-alue (500 x 350 m) sijaitti Vanhasakaupungissa läntisen Hämeentien ja itäisen Vanhankaupunginlahden välissä (ks. kartta 4). Lisärakennus rakennettiin päärakennuksen, entinen verkatehdas vuodelta 1900, pohjoispuolelle. Valvonta-alueen pohjoispuolella oli puistoalue, jota pienennettiin lisärakennuksen takia.

Alueen eteläosa muodostui Tavin asfaltoidusta piha-alueesta, joka oli melko tasainen. Pihan lounaiskulma oli 6.3 metrin korkeudessa. Pihan pohjoisreuna oli keskiosassaan 4,1 m mpy:n korkeudella. Pihan länsireuna oli kaivettu syvälle rinteeseen ja itäreuna oli vastaavasti terasilla.

Entisen puiston alueella rinne laski jyrkästi itään merta kohti. Hämeentiellä korkeus oli lähes 10 m mpy ja kosken partaalla rantamuurilla korkeus oli 1.5 m mpy. Vanha rantamuri oli korvattu uudella vuoden 1988 kaivausten jälkeen. Rinteessä kasvoi puita. Alueen läpi tuli rantaan viistosti kevyenliikenteen väylä. Maaston topografia ei ollut täälläkään alkuperäinen vaan 1700-luvun lopun ja 1800-luvun rakennusten rakentaminen on muuttanut aluetta ensiksi. Myöhemmin paksuilla täytemailla on muodostettu nykyinen topografia. Esim. leveä ranta-alue oli vuoden 1988 kaivausten perusteella etupäässä kalliolouhintamateriaalia ja tiiliä.

Maaperä oli kuten edellä on mainittu erilaisia täytemaita. Alla oli hiekkaa ja moreenia. Kallio tuli esiin Hämeentien vieressä melko lähellä maanpintaa. Heti valvonta-alueen pohjoispuolella puisto-alueella kallioid tulivat jo esiin.

3. TUTKIMUSALUEEN HISTORIA

2.1 Viikintie ja Vanhankaupunginkoski

Vantaanjoen suussa sijainneeseen Viikin neljänneskuntaan kuuluneet Forsbyn eli Koskelan ja Viikin kylät olivat Helsingin pitäjän vanhimpia kyliä. Koskela ja Viikki mainitaan ensimmäisen kerran kirjallisissa lähteissä v. 1417 virolaisen Padisten luostarin munkkien joutuessa kärräjillä vastaamaan syytöksiin että olivat seisseet ”Forsbyn maalla” ja haavineet ”kosken Forsbyn puoleisissa vedessä”, joihin heillä ei ollut oikeutta. Viikin jakaminen keskiajan ja uuden ajan vaihteessa kahtia Öster- ja Vestervikiin ja niiden moniosaisiksi jaettu veroluku osoittavat niiden korkeaa ikää.

Kylien sijaintia ei tunneta, koska kylät katosivat Helsingin kuninkaankartanoa perustettaessa 1550-luvun alussa. Viikin latokartanoa esittävässä vuoden 1687 kartassa (ks. kartat s. 6-7) näkyy useita viljelysalueita. Läntisin isoin yhtenäinen alue oli valvonta-alueen eteläosassa ja eteläpuolella Pornaistenniemen pohjoisosassa Vantaanjoen suvannon kohdalla. Tämä voi viitata siihen että Länsi-Viikin kylä on sijainnut valvonta-alueella tai sen tuntumassa.

Vuonna 1550 Vantaanjoen toiselle puolelle rakennettavan Helsingin tueksi perustettiin Helsingin kuninkaankartano Viikin kylien alueille. Kuninkaankartanon maahankinnat hoidettiin pakkoluovutuksin, korvausmenettelyin ja ostoin. Länsi-Viikissä asia koski kolmea ja Itä-Viikissä kuutta pysyvästi asuvaa verontalonpoikaa ja vastaavasti viittä ja kuutta ulkokyläläistä. Kylät pysyivät asiakirjoissa vuoteen 1553, jonka jälkeen ne katosivat. Joen suualue koskien käyttöoikeuksineen ostettiin ilmeisesti Koskelan viiden talon kylältä.

Kuninkaankartanon päärakennus talousrakennuksineen, myllyineen ja sahoineen sijaitsi Vanhankaupunginkosken kahden kosken välisellä saarella (nyk. Kuninkaankartanonsaari), joka kävi nopeasti pieneksi. Talousrakennuksia siirrettiin jo 1550-luvun ensi vuosina ensiksi Länsi-Viikkiin ja sitten vuonna 1555 Itä-Viikkiin perustettuun Helsingin latokartanoon. Helsingistä on kaupunkiajalta, vuodelta 1645, vain yksi kartta (ks. kartta s. 18)), jossa ei ole esitetty saarella tai Viikin puolella sijaitsevia rakennuksia, peltoja ym. Niistä ei ole tietoa myöskään kirjallisista lähteistä kuin ainoastaan talousrakennusten ensisiirron kohdalla 1550-luvun alussa. Kuninkaallinen laivanveistämö on mahdollisesti sijainnut Pornaistenniemellä.

Jaakko Teitin luettelossa 1555 ”Helsingefärsz” mainitaan Suuren Rantatien vesistön ylityspaikkana, joka viittaa Helsingin niemen poikki Vantaan Helsingin kautta kulkeneeseen Suu-

ren rantatien eteläiseen linjaukseen eli Viikissä nykyiseen Viikintiehen. Se on rakennettu viimeistään kaupungin perustamisen yhteydessä, sillä varsinainen Suuri Rantatien kulkee pohjoisessa Helsingin pitäjän kirkon kautta.

Viikintien vanha linjaus näkyy uuden Viikintien eteläpuolella 1930-luvun ilmakuvassa. Uusi silta itäkosken yli ja tie rakennettiin vuonna 1933/4. Tien eteläpuolella näkyy Imatran voiman muuntamo ja pellot. Kuva lännestä.

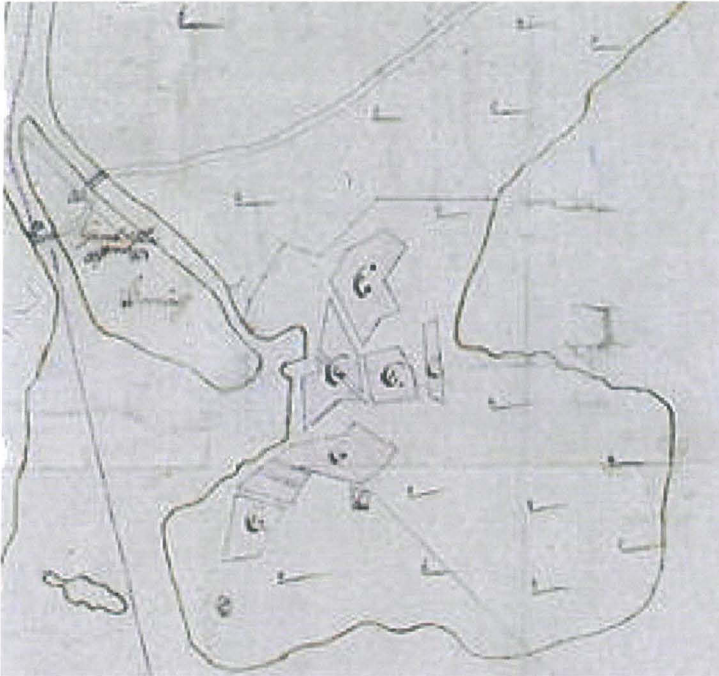
Helsingin eli Viikin latokartanon alue Kuninkaankartanonsaarineen oli kuninkaankartanon alasajon jälkeen läänitettyä Jakob de la Gardielle 1619-1622 ja lahjoitettuna Gert Skyttelle ja hänen perillisillensä 1629-1655. Viikin latokartano peruutettiin reduktiossa takaisin kruunulle v. 1655, jonka jälkeen alue oli Uudenmaan-Hämeen läänin maaherran virkatalona vuoteen 1777 lääninhallituksen Hämeenlinnaan siirtymiseen saakka. V. 1792 tila vaihdettiin Ojoisten kartanoon ja Viikistä tuli sotilasvirkatalo Uudenmaan rakuunarykmentille.

Viikin virkatalo talousrakennuksineen sijaitsi Itä-Viikissä. Länsi-Viikissä toiminta keskittyi Kuninkaankartanonsaarelle, jossa maaherralla oli mylly ja krouvi, jota hän piti virkatalonsa säterioikeuden perusteella. Mylly myytiin oli 1711 yksityisille. Se lopetettiin 1755/56. Saaresa oli vielä Pärnain talo ja myllärin talo. Itäkosken eteläpäässä toimi saha 1735-1840 ja väritehdas 1840-61. Saaresa oli sittemmin mm. pesula ja Helsingin kaupungin vedenpuhdistuslaitos.

Itäkosken Viikin puoleisella rannalla ei ollut asutusta vuoden 1687 kartan perusteella. Vuosien 1738 ja 1749 karttojen mukaan kuten myös 1800-luvulla alueella oli lähellä

Lars Forssellin Geometrisk Afritning öfver Wyks Ladugård belägen i Borgo Län och Helsing Sockn afmått år 1687 (kopio 1848). HKM.

Lähikuva edellisestä kartasta valvonta-alueen kohdalta. Siinä näkyy pellot Pornaistenniemessä ja kannaksella, jossa on nykyisin maankäsitelyalue. Pellot ovat ulottuneet valvonta-alueen eteläosiin saakka. Alue on aidattu. Valvonta-alueella ei näy mitään rakennuksia. Kartassa näkyy Suuren rantatien eteläinen linjaus ja sillat koskien yli.

Viikintietä ja itäkoskea ylittävää siltaa useita rakennuksia. 1730-luvulla latokartanolla oli seitsemän torpparia, 1770-luvulla 15 sekä v. 1800 ja v. 1900 kuusi torpparia. 1900-luvun alussa Viikinmäen alueelle syntyi uutta pientaloasutusta.

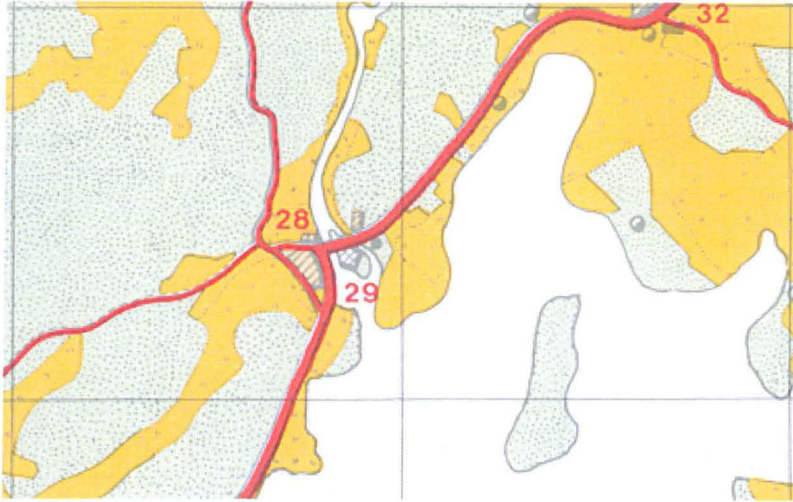

Fr. J. Fonseenin vuoden 1749 kartassa (Geographisk Charta öfwer Helsinges socken uti Borgå Härad och Nylands Län belägen, afmät År 1749) näkyy useampia rakennuksia kosken partaalla. Kartassa muutama mainitaan torppina. Kirjasta Helsingin pitäjän historia 3.

Helsingin rakentamisen vaiheet -julkaisun (Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleiskaava-julkaisu YB1/80, s. 15-27) mukaan asutusta ei ollut n. v. 1700 kosken partaalla. Asutusta oli n. v. 1800 ja se pysyi melko rajattuna sillan ympäristössä n. v. 1850 ja 1900, jonka jälkeen asutus levisi, erityisesti idempänä Viikinmäessä Viikintien pohjoispuolella, voimakkaasti. Kartoissa näkyy myös peltojen ja niittyjen määrän kasvaminen. Valvonta-alueella pellot laajenivat etelä- ja kaakkoisosista pohjoiseen aina säilytettävän muuntamorakennuksen kohdalle ja sen itäpuolella osittain tielle saakka. Valvonta-alueen luoteisosassa ei ilmeisesti ole ollut peltona vaan siellä olleet tie ja rakennukset liittyivät sillan ja kosken partaalla olevaan asutukseen. 1920-luvun kartassa ennen muuntamon rakentamista rakennuksia oli muuntamon läntisen pihan kohdalla ja heti länsipuolella nykyisen Katariina Saksilaisen tien kohdalla. Valvonta-alueen koillisosassa oli rakentamaton lukuun ottamatta tietä.

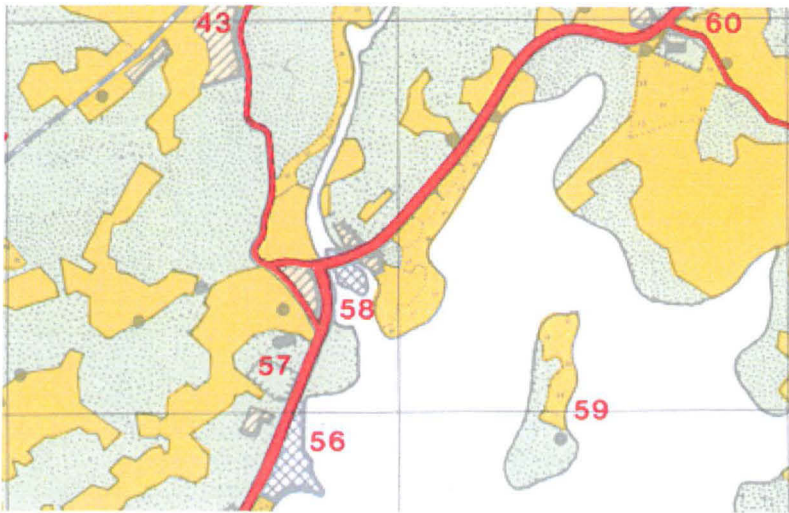
N. 1700.

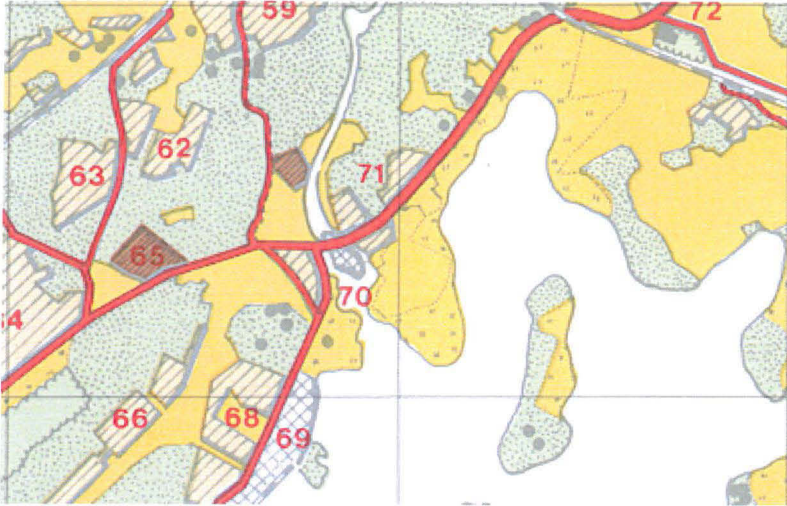
N. 1800

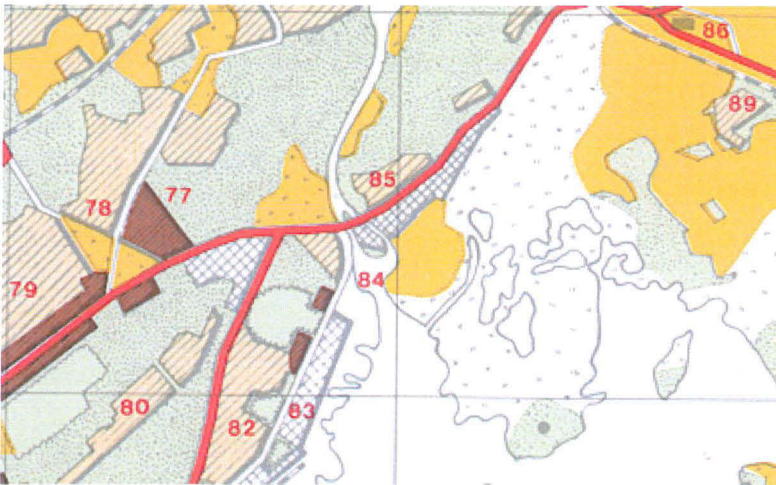
N. 1850

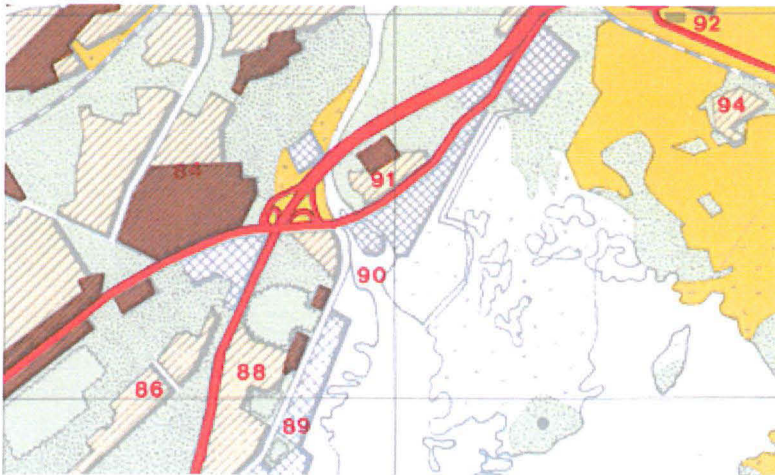
N. 1900

1940

1960

1980

Vanhankaupungin itäkoski 1910-luvulla tukinuittoränneineen. Oikealla näkyy itärannan asutusta. Kuva lounaasta. HKM.

Hävityn sodan jälkeen Viikki joutui v. 1809 kruunulle. Alue oli sen jälkeen suurimman osaa aikaa yksityisillä vuokraajilla. V.1917 kaupunki lunasti vuokraajalta vuokraoikeuden ja v. 1921 vuokrasopimusta jatkettiin viidellä vuodella. Päätös koski vain kantatilaa (233 ha). Valtio teki sopimukset torppareiden ja mäkitupalaiisten kanssa.

1927-31 jaettiin Viikin virkatalo valtion ja kaupungin kesken pitkällisten neuvottelujen jälkeen. Kaupungille tuli maanvaihdossa Viikinmäen yksinäistalo n:o 2 (Viksbergs enstaka skattehemman, n. 174 ha) vähennettynä valvonta-alueen Imatran Voiman muuntoasemalla ja ammusvarastolla ym. pienellä maa-alueilla. Viikin latokartano pysyi valtiolla, jonne valtio olikin yllättäen alkanut suunnittelemaan maatalouskorkeakoulua. Alue oli alunperin ajateltu vaihtaa kokonaisuudessaan. Latokartano luovutettiin 1931 Helsingin yliopiston hallintaan ja kunnostettiin maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan opetus- ja koetilaksi (468 ha).

Imatran Voima rakennutti valvonta-alueelle v. 1928 muuntoaseman. Myöhemmin alueelle rakennettiin runsaasti lisärakennuksia kuten konepaja, laboratorioita ja henkilökunnan asuntoja 1930-70-luvuilla. Rakennukset ovat kokeneet suuria muutostöitä, käyttötarkoituksen muutoksia ja purkamisia. Alueella toimi viimeiseksi Kiinteistö Oy Vanhakaupungissa IVO:n lisäksi erilaisia yrityksiä. Kyseiset rakennukset ja uudempi 1970- ja 1980-lukujen pientalorakentaminen Viikintien pohjoispuolella sekä Imatran Voiman itäpuolelle syntynyt pienteollisuusalue ovat tuhonneet suurimmaksi osaksi vuosisadan vaihteessa syntyneen pientaloasutuksen.

Alue on liitetty Helsinkiin vasta vuonna 1946 ensimmäisen kerran.

Vanhakaupunki v. 1931. Kuvan täytyy olla oikeasti 1920-luvun lopulta, koska Vesilaitoksen uutta puhdistamoa rakennetaan (1928) ja Imatran voiman muuntamo ei ole vielä rakennettu (1928) vaan kohdalla sijaitsee enimmäkseen peltoja.. Työt on mahdollisesti kuitenkin aloitettu. Vesilaitoksen keskimmäisen rakennuksen länsiosia on myös vielä uudisrakentamatta (1930). Kuva etelästä. Somersalo/HKM.

Lähikuva valvonta-alueesta.

Vanhakaupunki ilmeisesti hiukan myöhemmin kuin edellinen kuva, sillä Imatran Voiman muuntamon rakennustyömaa näkyy selvästi. Kuva etelästä. HKM.

Lähikuva valvonta-alueesta. Imatran muuntoasemaa rakennetaan entiselle peltoalueelle.

Ilmakuva n. 1930. Kuvan täytyy olla oikeasti ennen vuotta 1933/4, koska itäkoskessa on vielä vanha silta ja Viikintie sijaitsee vanhalla linjauksellaan. Kuva etelästä. Oy Sääsä/HKM.

Lähikuva edellisestä, jossa näkyy oikealla muuntamo ja sen vasemmalla puolella sen ja kosken väliin jääviä rakennuksia. Itäkoskessa näkyy vanha silta kuten myös Viikintie vanha linjaus. Oy Sääsä/HKM.

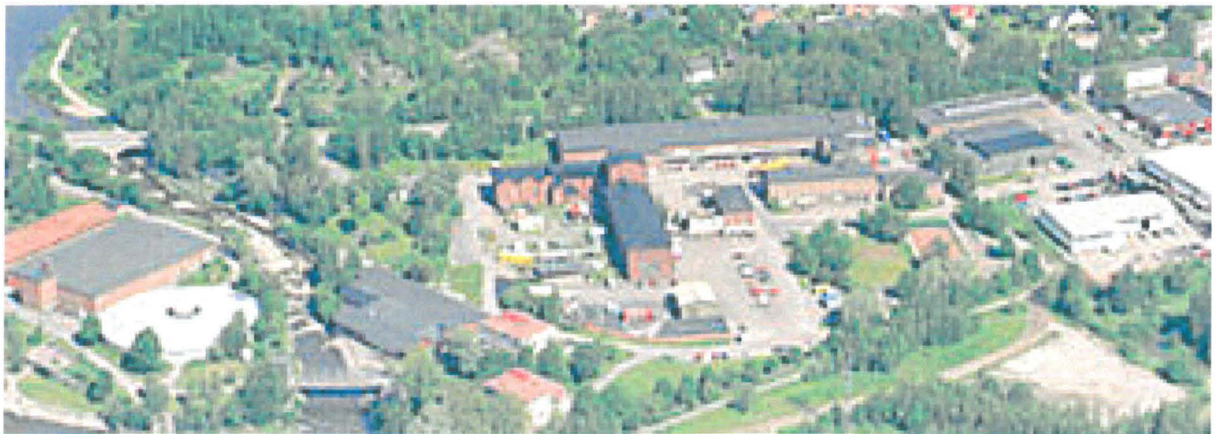
Ilmakuva Vanhastakaupungista v. 1986. Kaupunkimittausosasto.

Lähikuva valvonta-alueesta.

Ilmakuva Pornaistenniimestä ja Viikinmäestä 1990-luvulla. Kuva etelästä. Kaupunkimittausosasto.

Lähikuva valvonta-alueesta, jonka koillisnurkassa näkyy 1980-luvun lopussa rakennettu pitkä rakennus. Kaupunkimittaus.

2.2 Taide- ja viestintäoppilaitos

Alue kuului keskiajalla Koskelan kylään, joka mainitaan ensimmäisen kerran v. 1417. Kaupungin perustamisaikana 1550 kylään kuului viisi taloa, joista osa sijaitsi Helsingin kaupungin museon vuosien 1989 - 93 kaivausten perusteella Vanhankaupungin ja Vanhankaupungintien välisellä alueella. Vanhasta Helsingistä on säilynyt vain yksi kartta, jonka ilmeisesti Hans Hansson on piirtänyt vuonna 1645 (ks. kartat s. 18-19). Kartassa ei näy kuin kortteleiden sijainti. Tontteja tai rakennuksia ei ole merkitty. Ainoa merkitty rakennus on kirkko kaupunkialueen luoteisnurkassa. Kaupungin eri rakentamisvaiheista ja rakennuksista ei ole paljonkaan kirjallisia tietoja. Kaupunki on palanut tuntemattomassa laajuudessa vuonna 1570. Onko kaupungin asemakaavaa muutettu tällöin vai onko se pysynyt perustamisestaan saakka samanlaisena ei tiedetä. Alueen kaupunkiaikaa edeltävästä ajasta, kaupungin perustamisesta ja historiasta, kaupungin ulkonäöstä ja julkisista rakennuksista, vanhoista ja uusista arkeologista kaivauksista, esineistä ja alueen kaupunkiajan jälkeisestä historiasta saa tarkempia tietoja **Helsinki. Vaasa-ajan kaupungit 1** -raportista ja **Narinkka 1994** -vuosikirjasta sekä niiden julkaisemisen jälkeen tehtyjen kaivausten raporteista.

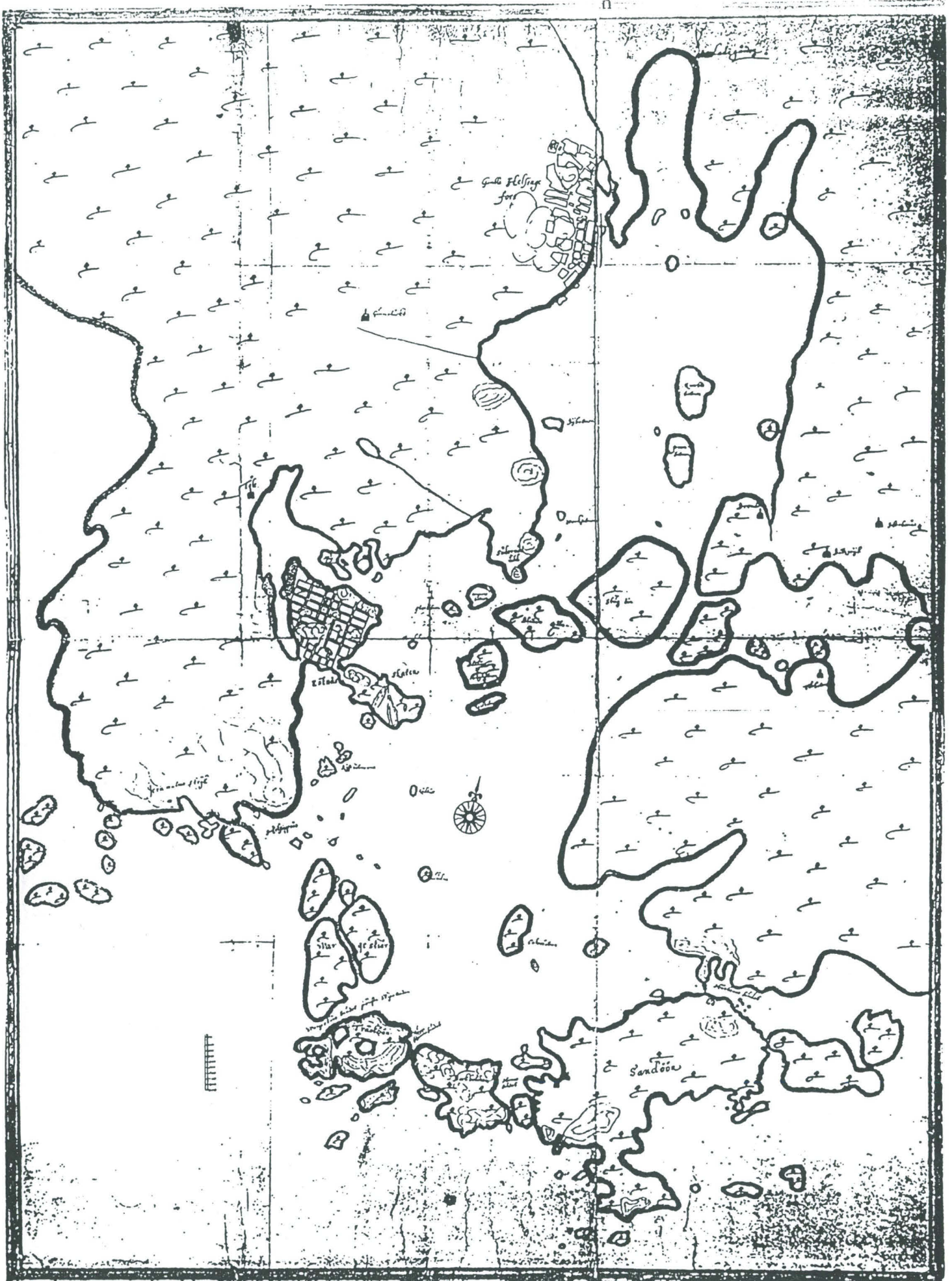
Kaupunki määrättiin siirrettäväksi 1640 Vironniemelle. Kaupunki oli kuitenkin olemassa vielä vuoden 1645 kartoitusvaiheen aikana, sillä kaupungin porvarit alkoivat muuttamaan joukolla Uuteen Helsinkiin vasta 1640-luvun puolivälin jälkeen. Kruunun ja Uuden Helsingin taholta tulleiden toistuvien uhkailujen ja houkutteluiden jälkeen Vanha Helsinki tyhjeni lopullisesti kuitenkin vasta vuoteen 1662 mennessä.

Vuoden 1645 kartta on sijoitettu, ottaen huomioon **Helsinki. Vaasa-ajan kaupungit 1** -raporttiin koottu vanha kartta-aineisto, maaperätiedot ja muut tekijät, nykykarttapohjalle (ks. kartta s. 20). Sen perusteella Tavin valvonta-alueella meren rannassa ei ole sijainnut korttelia. Alueella on voinut sijaita yksittäinen rakennus, jota ei ole merkitty karttaan. Verkatehtaanpuistosta välittömästi valvonta-alueen eteläpuolelta löytyi vuonna 2000 kaupunkiaikaisen rakennuksen jäännökset samalta rakentamattomalta alueelta.

Karttaan on kuitenkin merkitty yksittäiset julkiset rakennukset kuten mylly, raatihuone ja kellotorni asuinkortteleiden tavoin. Valvonta-alueen eteläpuolella Tavi-talon kohdalla ja sen eteläpuolisen Verkatehtaanpuiston kohdalla on voinut sijaita kaupungin satama, joka olisi muodostunut aukiota ja kaupunginlaiturista. Verkatehtaanpuiston halkaisevan länsi - itäsuuntaisen puron eteläpuolella rantaan saakka ulottuvien kortteleissa on oletettu sijainneen kauppiaiden ranta-aitat eli se olisi kuulunut sataman alueeseen. Kaupungin loppuaikoina ainakin osa lastista purettiin redillä sataman edessä tai Santahaminassa mataloituvan lahden takia. Rekonstruktiokarttaan on sijoitettu myös kirjallisista lähteistä kerätyt tiedot julkisista rakennuksista ja toiminnoista.

Entinen kaupunkialue otettiin kaupungin siirron jälkeen Uuden Helsingin porvarien käyttöön laidun- ja heinäalueiksi. Länsikosken rannalla sijaitsi kaupungin mylly ja ilmeisesti Hämeentien ja Vanhankaupungintien risteyksen pohjoispuolella krouvi heti 1600-luvulta lähtien. Viikin puolella saarella länsikosken itärannalla oli maaherran myllyt ja krouvi. Koskelan vaunuhallien kohdalla sijaitsi kaupungista 1643/44 siirretty hospitaali vuoteen 1765 saakka.

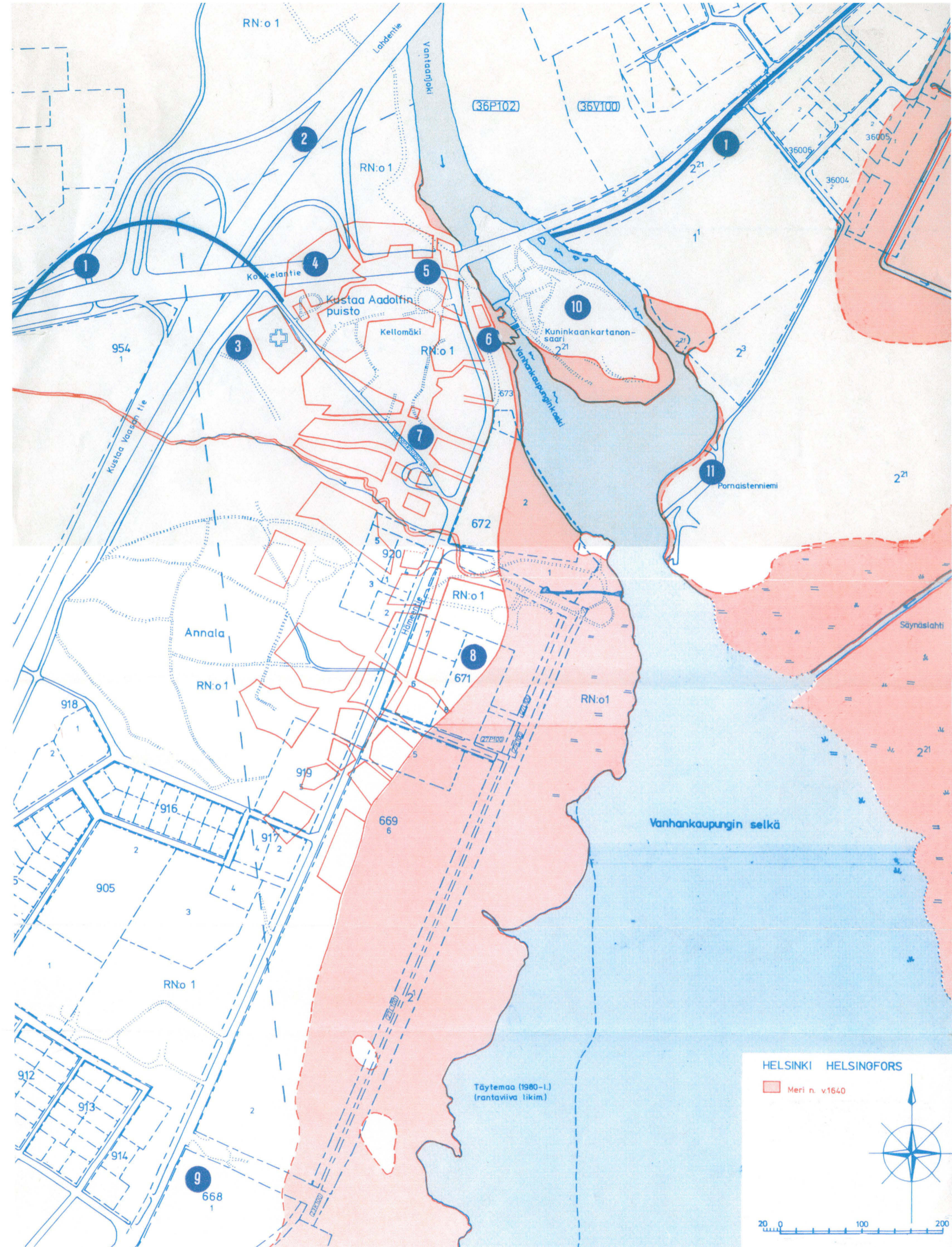
Välillä kokonaan autioituneen Koskelan kylän yhteen taloon kaupungin maistraatti otti 1700-luvun alussa viljelijän vuokralle. Tilan, Forsbyn, vuokraajat saivat vähitellen haltuunsa kaikki Koskelan kylän maat.

Charta öfver gamle och Nya Helsingfors varande ägor, piirt. ilmeisesti Hans Hansson 1645.
Mk noin 1:11 500

Lähikuva edellisestä kartasta. Mk 1:4000.

1. Maantie; 2. Tulliaita; 3. Kirkko; 4. Hospitaali; 5. Koulu; 6. Mylly; 7. Päätori ja raatihuone; 8. Satama; 9. Rangaistuspaikka; 10. Kuninkaankartano; 11. Laivanveistämö.

Koskien luokse kehittyi Vantaanjoen antaman voiman, joen ja teiden tarjoamien liikenneyhteysien avulla pieni teollisuuskeskus. 1700-luvulla siellä oli kaupungin ja maaherran myllyjen ja krouvien lisäksi viinanpolttimo-panimo-mallastamo, värjäämö, vaatetehdas, tiilitehdas (1770-1811) ja itäkoskessa saha (1735-1840). Kosken luona oli myös muita rakennuksia kuten myllärin talo ja Kuninkaankartanonsaarella Pärnain talo.

Forsbyn tila alkoi hajoamaan vähitellen 1800-luvulla kaupungin vuokratessa alueita muille. Villa Annebergin huvila rakennettiin 1830-luvun alussa Annalanmäelle ja sen vuokraaja kauppaneuvos G.O. Wasenius vuokrasi ajoittain myös kaupungilta Forsbytä ja Viikkiä. Itse huvila lähialueineen pysyi Waseniuksilla II-maailmansodan alkuun saakka, mutta muita alueita lohkottiin siitä vähitellen pois. Vanhankaupungin pohjoisosan Forsbyn tilaa hoiti viimeiseksi 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun lopulla yhtiö, jonka jälkeen tilan maita jaettiin useille palstaviljelijöille. Kellomäen etelärinteille Vanhankaupungintien pohjoispuolelle rakennettiin asuin- ja huvilarakennuksia. Viikin latokartanon alueeseen kuuluneeseen Kuninkaankartanonsaarelle ja länsikosken länsirannalle perustettiin 1870-luvulla vedenpuhdistuslaitos voimalaitoksineen. Sen henkilökunnalle rakennettiin asuntoja Kellomäen koilliskulmaan. Itse Forsbyn talo joutui myös vesilaitoksen henkilöstön asunnoksi. Verkatehtaanpuiston eteläpuolelle rakennettiin suuret pienteollisuustalot 1953, 1963 ja 1964. Hämeentie länsipuolen asuinrakennukset Annalanmäellä ovat 1940-luvun lopulta.

1990-luvun puolesta välin lähtien Vanhaakaupunkia kunnostettiin suunnitelmallisesti. Jo 1980-luvun lopussa Vanhankaupunginkosken rantamuureja korjattiin aluksi myllyn eteläpuolella ja sitten Kuninkaankartanonsaaren rannoilla. Tavin valvonta-alueen pohjoispuolinen puisto kunnostettiin samalla. Sen jälkeen suunnitelmallinen kunnostustyö eteni etelästä pohjoiseen. Aluksi kunnostettiin Toukolaa. 1996 alkoi Annalan alueen kunnostustyöt ja 1999 työt ulottuivat jo Kellomäelle. Verkatehtaanpuistoa kunnostettiin vuonna 2000. Kunnostukseen kuului niin kasvillisuuden hoito, kevyenliikenteenväylien ja -siltojen rakentamiset, valaistukset, tekopuron teko entisen puron kohdalle kuin alueen rakennuskannan remontoiminen. Samoin rakennuksille ja alueille suunniteltiin uusia käyttötarkoituksia. Mm. Hyötykasviyhdistys hoitaa vuoden 1997 kaivausalueille tehtyä pienviljely- ja teemapuutarha-alueita. Teollisuus- ja varastotiloihin on muuttanut uusia oppilaitos- tai museolaitoksia (mm. taide- ja viestintäoppilaitos entisessä verkatehtaassa ja kaupunginmuseon Voimalamuseo entisissä vesilaitoksen voimalaitoksissa).

Vuoden 1645 kartan (kartat s. 18-19) perusteella valvonta-alue oli rakentamaton ainakin kaupunkiajan lopussa. Vuosien 1738 ja 1777 karttojen (kartat s. 25-26) perusteella valvonta-alue oli edelleen suurimman osan 1700-lukua rakentamaton. Valvonta-alueen eteläpuolella Tavitalon pohjoissiiven kohdalla toimi vuodesta 1744 vuoteen 1897 Popen, Tammelanderin (?), Enningin, Österbergien, Lampenin ja Handolinin värjäämö. Värjäämön pitäjät, jotka toimivat Forsbyn vuokraamalla, olivat useimmiten myös Forsbyn tilan vuokraajia 1700-luvulla. Värjäämö näkyy ensimmäisen kerran vuoden 1777 kartassa.

Forsbyn tilan vuokraaja helsinkiläinen kauppias Johan Österberg alkoi harjoittamaan 1700-luvun lopussa värjäämö- ja polttimotoimintaa sekä krouvinpitoa. Värjäämön pohjoispuolella valvonta-alueen puisto-osalla sijaitsevassa läänin suurimmassa viinanpolttimossa vuodelta 1797 oli kolme muurattua pannua. Niiden yhteistilavuus oli 573 kannua eli kymmenkertainen tavalliseen talonpoikaispannuun verrattuna. V. 1797 perustetussa värjäämössä käsiteltiin villaa ja pellavaa. 1800-luvun alussa paikalla oli värjäämön lisäksi polttimon yhteyteen v. 1799 rakennettu panimo, mallastamo ja tiilitehdas (toiminnassa 1770-1811). Österbergin

kuoleman jälkeen yritystä johti v. 1804 leski Juliana ja v. 1815 kuolinpesän nimissä poika Ferdinand. Maistraatin pöytäkirjojen mukaan kuolinpesä piti käynnissä v. 1815 värjäämää, panimoa, polttimoa ja mallastamoaa. Toiminta todettiin tarkastuksessa lailliseksi. Panimo sai olla käynnissä, koska ”kaupungissa pitkään aikaan ei oltu valmistettu kunnollista olutta”. Kaupunki pidätti kuitenkin oikeuden vuokrata yksinoikeuden oluvalmistusoikeuteen, jos joku halusi valmistaa olutta itse kaupungissa. Nikolai Sinebrychoff osti v. 1819 kymmeneksi vuodeksi oluvalmistuksen ja myynnin yksinoikeuden Helsingissä. Ilmeisesti tässä yhteydessä panimo ja viinatehdas myytiin Sinebrychoffille ja niiden toiminta loppui pian tämän jälkeen 1820 -luvun alussa uusien rakennusten valmistettua kaupunkiin. Paul Sinebrychoff myi 15 hopearuplalla rappeutuneet rakennukset v. 1847 kauppaneuvos G.O. Waseniukselle, joka yhdisti alueen hallussaan oleviin Annebergiin, Koskelaan ja Viikkiin.

Gavril Sergejeffin akvarelli 1811 Vanhasta kaupungista. Oikealla näkyvän itäkosken luona oli saha, vasemman länsikosken rannalla myllyt ja vasemmalla Vanhankaupungin puolella värjäämö. Maalattu etelästä. Sota-arkisto, Moskova. Valok. Museovirasto.

Gavril Sergejeffin akvarelli 1811 Vanhasta kaupungista. Oikealla länsikosken rannalla näkyy Vanhankaupungin puolella myllyt ja taustalla panimo ja sen takana värjäämö. Maalattu pohjoisesta. Sota-arkisto, Moskova. Valok. Museovirasto.

Vuosien 1839 ja 1842 kartoissa näkyy vanha panimo ja muut rakennukset valvonta-alueen puisto-osalla. Vuoden 1877 kartan perusteella rakennuskanta oli vaihtunut alueella. 1800-luvun lopun valokuvissa näkyvät kyseiset rakennukset. Vuoden 1897 kartan perusteella paikka oli lähes rakentamaton ja kohdalla on ”upplagsplats”. Vuoden 1920 kartassa valvonta-alueen puisto-osan yläosassa näkyy rakennus. Rakennus on kadonnut vuoden 1938 kartassa. 1920- ja 1930-lukujen ilmakuviissa kaikki rakennukset ovat kadonneet. Pohjoisempana valvonta-alueen ulkopuolella oli Hartwallin jääkellari (nyk. myllyn eteläpuolella 1800-luvun lopussa) ennen kosken äärellä sijainnutta myllyä.

Vuonna 1900 valmistui Mekaaninen villakehräämö Handolinin värjäämön kohdalle ja sen eteläpuolelle. Tehdas lopetti toimintansa 1957. Rakennus siirtyi kaupungin sähkölaitokselle, sittemmin energialaitokselle, vuoteen 1996 saakka, jolloin rakennusta alettiin korjaamaan Helsingin ammattikorkeakoulun Taide- ja viestintäoppilaitokseksi. Tehtaan luoteispuolella pohjoisen pihan länsireunalla valvonta-alueen lounaisosassa Hämeentien varrella oli kaksi puurakennusta, työväen asuinrakennus ja talli, jotka on sittemmin purettu (ilm. 1950-60-luvulla).

Kartat

Alueen ensimmäiseen karttaan vuodelta 1738 (*H.O. Brinck; Geometrisk Carta öfver Situation af färsser wid Hälssing Gamelstaden*) alueelle ei ole merkitty mitään (kartta s. 25).

Vuoden 1777 kartassa (*C. Häggström/J. Malmström; Charta öfver Forsby Hemmans In- och Utägor Uti Nylands Län Bårge Härad och Helsinges Sockn*, kartta s. 26) valvonta-alueen eteläpuolella sijaitsee värjäämörakennus pienellä tontilla, jossa on luoteeseen pieni uloke. Valvonta-alue on rakentamaton. Värjäämö sijaitsee lähellä merenrantaa. Myöhemmissä kartoissa värjäämörakennus vaikuttaa suuremmalta. Se sijaitsi keskellä Tavin pohjoista siipirakennusta.

Vuodelta 1839 olevan kartan (*H. Gylden; Karta öfver Gammelstads Färgeri Tomten med dess tomgifning*) mukaan suurin osa eteläisestä Verkatehtaanpuistosta kuului nyt värjäämön alueeseen (kartta s. 27). Alue oli laajentunut Forsbyltä vuokratulla alueella 1826. Kartassa näkyy myös jonkin matkaa värjäämön pohjoispuolella sijaitseva rakennusryhmä ja värjäämötontin pohjoinen raja. Rakennusryhmän lounaiset rakennukset kuluvat rajaselvityksen mukaan värjäämölle. Ne vastaavat edellisen kartan tontin uloketta. Rakennukset ovat olleet valvonta-alueen Tavin pohjoisella pihalla myöhemmän verkatehtaan työväen asuinrakennuksen ja tallin kohdalla. Rakennusryhmän kaksi koillista rakennusta tonttirajan toisella puolella ovat entinen viinapolttimo ja kellari. Ne sijaitsevat valvonta-alueen puisto-osalla.

Vuoden 1842 kartassa (*H. Gylden; Karta öfver Helsingforsstad med derunder lydande ägor belägne inom Helsinges socken och fögderi af Nylands Län*, kartta s. 28) tilanne näyttää melko samalta kuin vuoden 1839 kartassa.

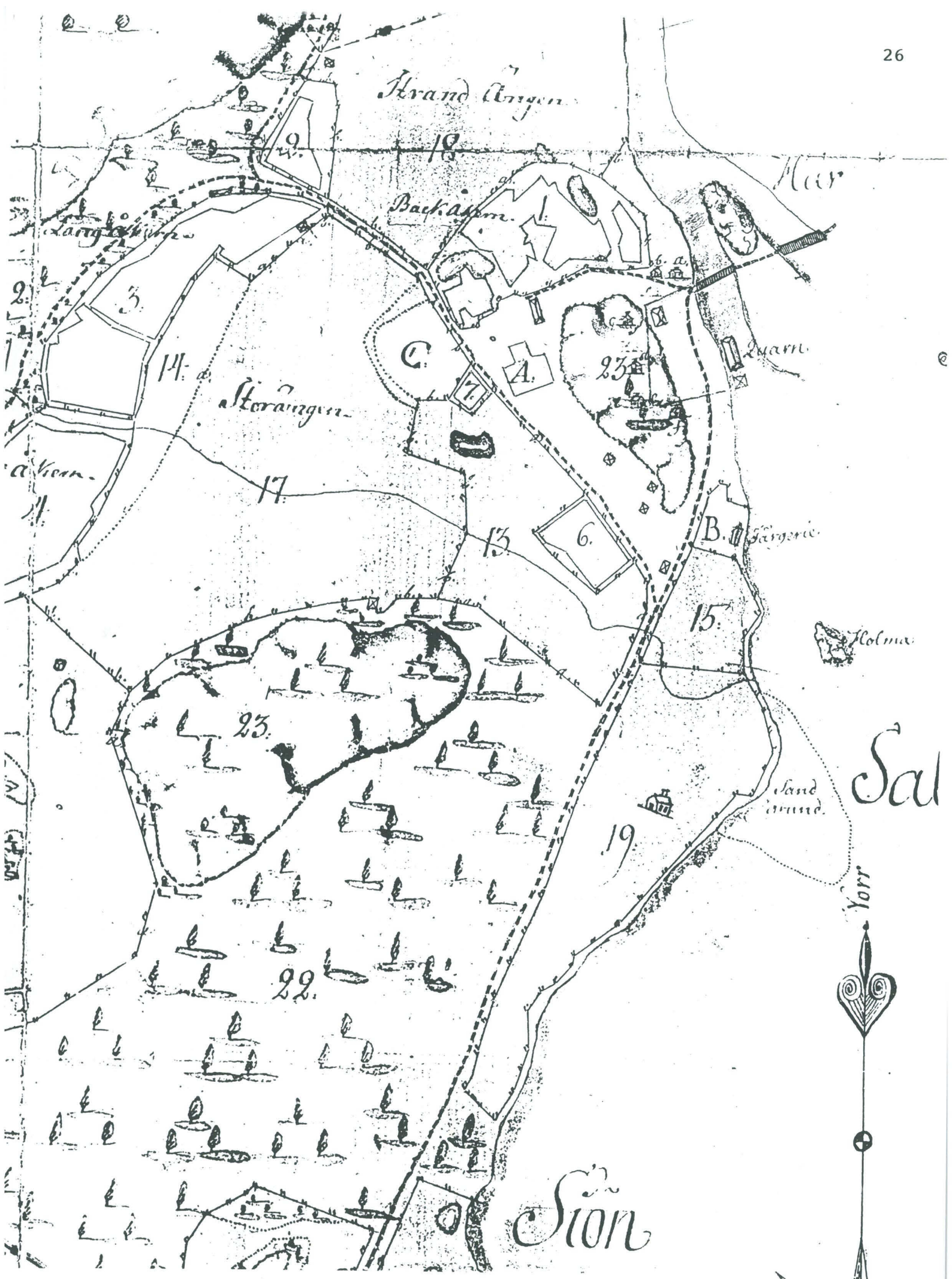
Vuoden 1877 kartassa (*Nyberg/Reuter; Karta öfver Villorna No 1 och 2 Änäs och Forsby samt villorna No 5, 6 och 7 invid Helsingfors stad*, kartta s. 29) valvonta-alueen rakennuskanta näyttää vaihtuneen. Rakennuksia on heti värjäämön pohjoispuolella värjäämön tontilla. Eteläisimmät ovat sijainneet valvonta-alueen eteläosassa eli Tavin pohjoispihan kohdalla. Vanha polttimo ja kellari värjäämötontin pohjoispuolella näyttävät hävinneen tai niitä on käytetty hyväksi uutta rakennettaessa.

Vuodelta 1897 olevan kartan (*H. Helander; Karta öfver Handolins färgeri-tomt belägen på Forsby hemman invid Gammelstaden i Helsinges socken och Nylands län*, kartta s. 30) mukaan alueella on vain Handolinin värjäämö ja yksi pieni rakennus. Valvonta-alueen puisto-osassa on ”upplagsplats”.

Vuoden 1920 kartassa (*Karta öfver Färgeriområdet i Gammelstaden*, kartta s. 31) näkyy verkatehdas. Verkatehtaan tontin rajat ovat vahvennettuina Ne ovat samanlaiset kuin Handolinin värjäämön tontin rajat. Kartassa näkyy myös tontin uudet rajat, jotka ovat samanlaiset kuin seuraavissa kartoissa (ks. viimeinen kartta). Ne on merkitty ohuella viivalla. Valvonta-alueen Tavin piha-alueella, tontin sisällä, näkyy Hämeentien varressa työväen asuinrakennus ja talli. Valvonta-alueen puisto-osan ylärinteessä näkyy rakennus.

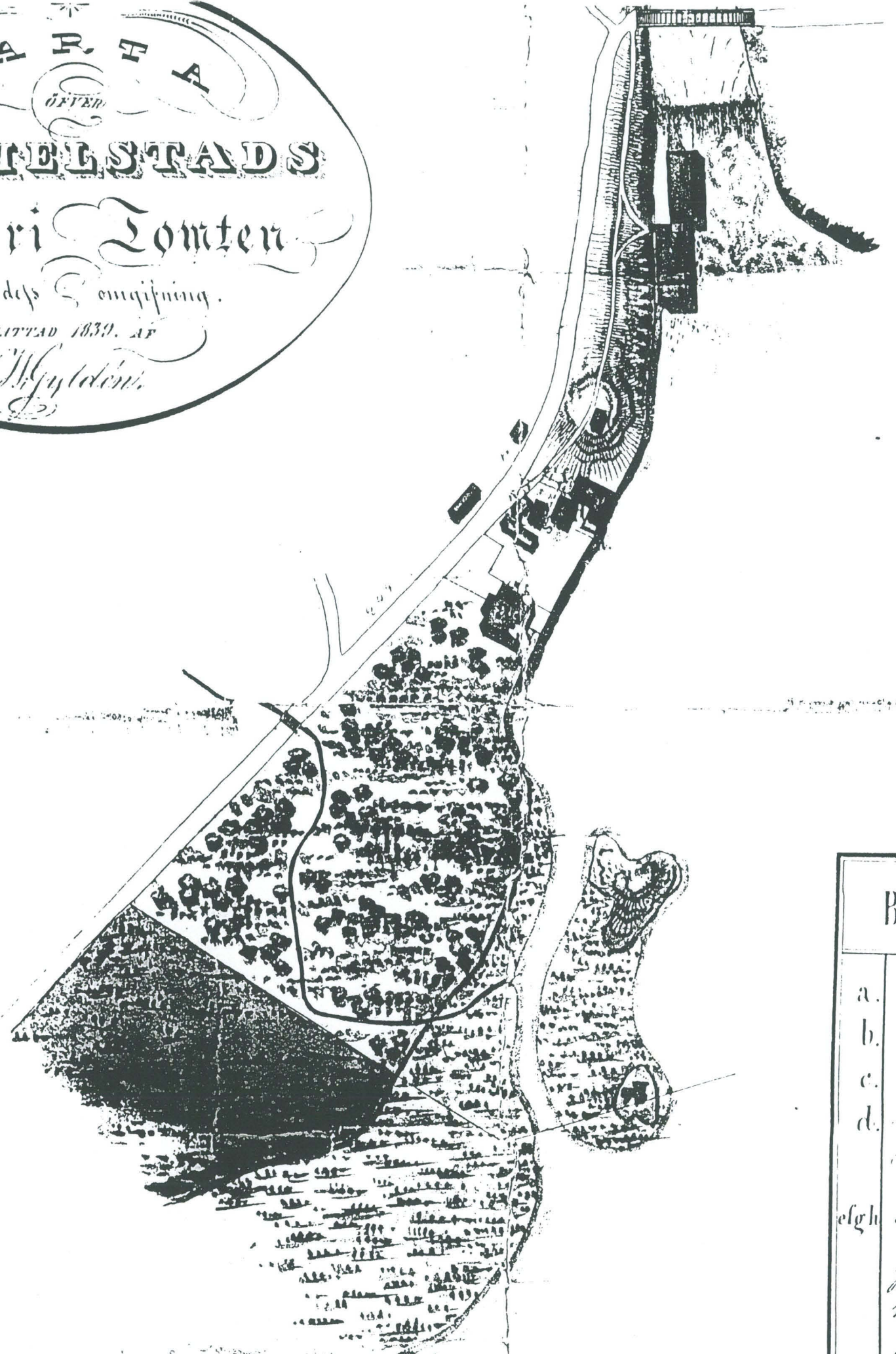
1920-luvun mustavalkoisessa kartassa (kartta s. 32) tilanne on sama kuin vuoden 1920 kartassa. Kartassa näkyy uudet rajat piste ja viiva –viivalla merkittynä. (ks. seuraava kartta) ja silloiset korkeuskäyrät.

Vuoden 1938 kartassa (*Karta öfver Väveri området i Gammelstaden*, kartta s. 33) ei näy enää puiston puolella ollutta rakennusta. Muuten tilanne on sama kuin aiemmin.

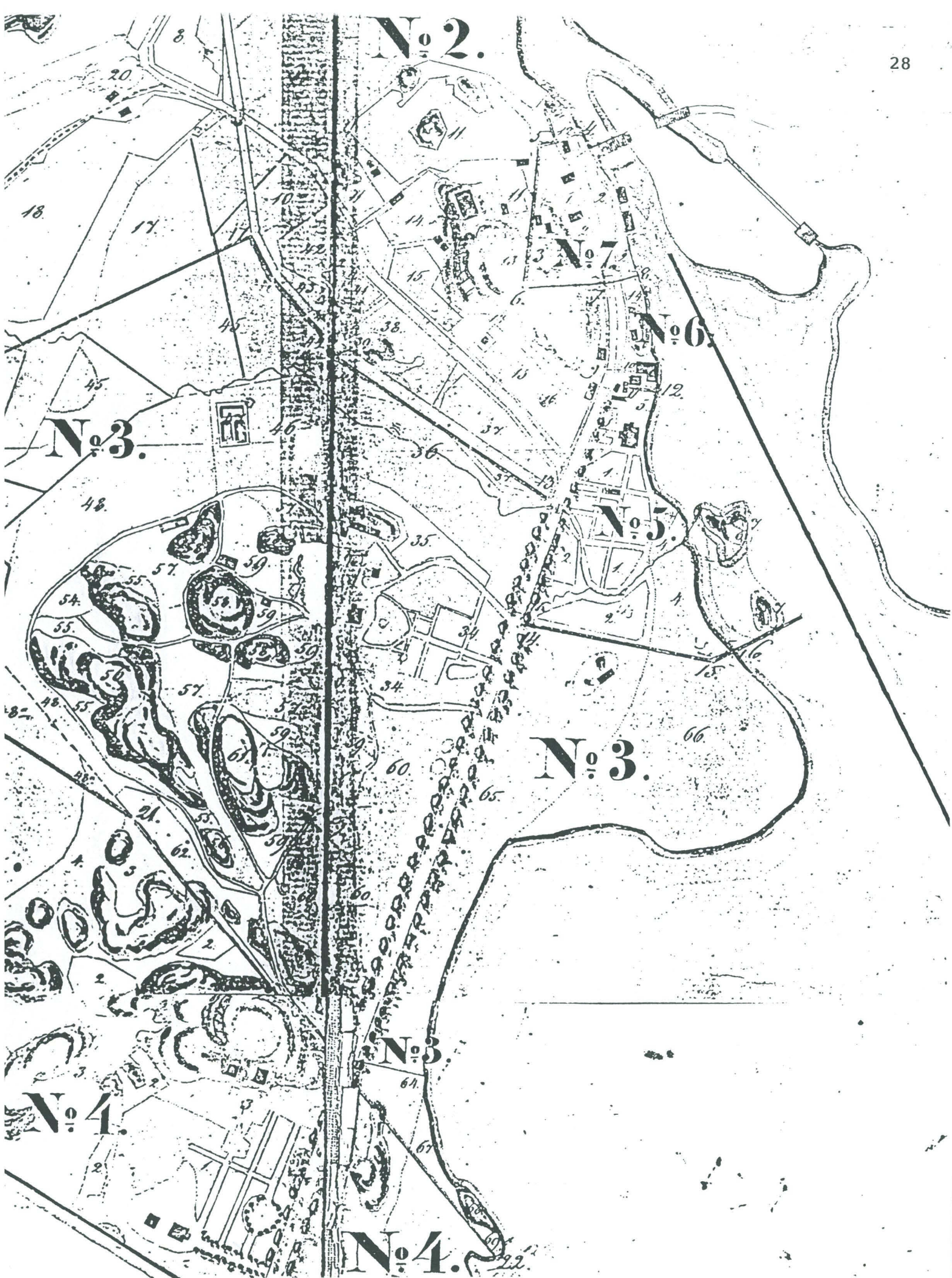
Ote kartasta Charta öfver Forsby Hemmans In- och Utägor Uti Nylands Län Bärge Härad och Helsinge Sockn, piirt C. Häggström/J. Malmström 1777. Mk noin 1:4000.

A R H A
 ÖFVER
GAMMELSTADS
 färgeri Tomten
 dess Tomtgifning.
 FÖRETTAD 1839. AF
 H. Gylden

BESKR	
a.	Gröps
b.	Siltas.
c.	Öfver
d.	Gamm
	Skallha.
elgh	Färgeri
	gröns,
	Karta
	man, a

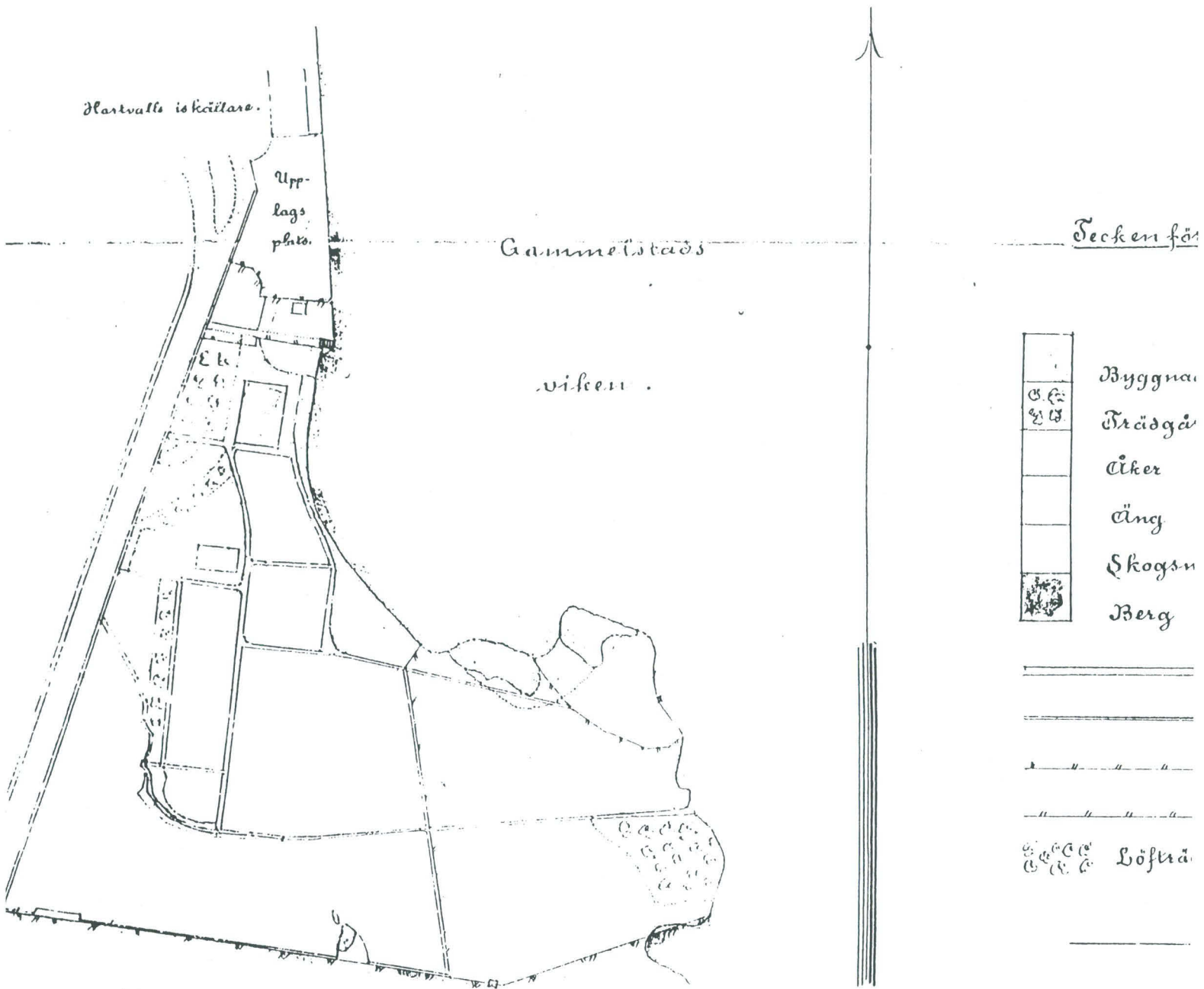
Ote kartasta "Karta öfver Gammelstads Färgeri Tomten med dess Tomtgifning", piirt. H. Gylden 1839.

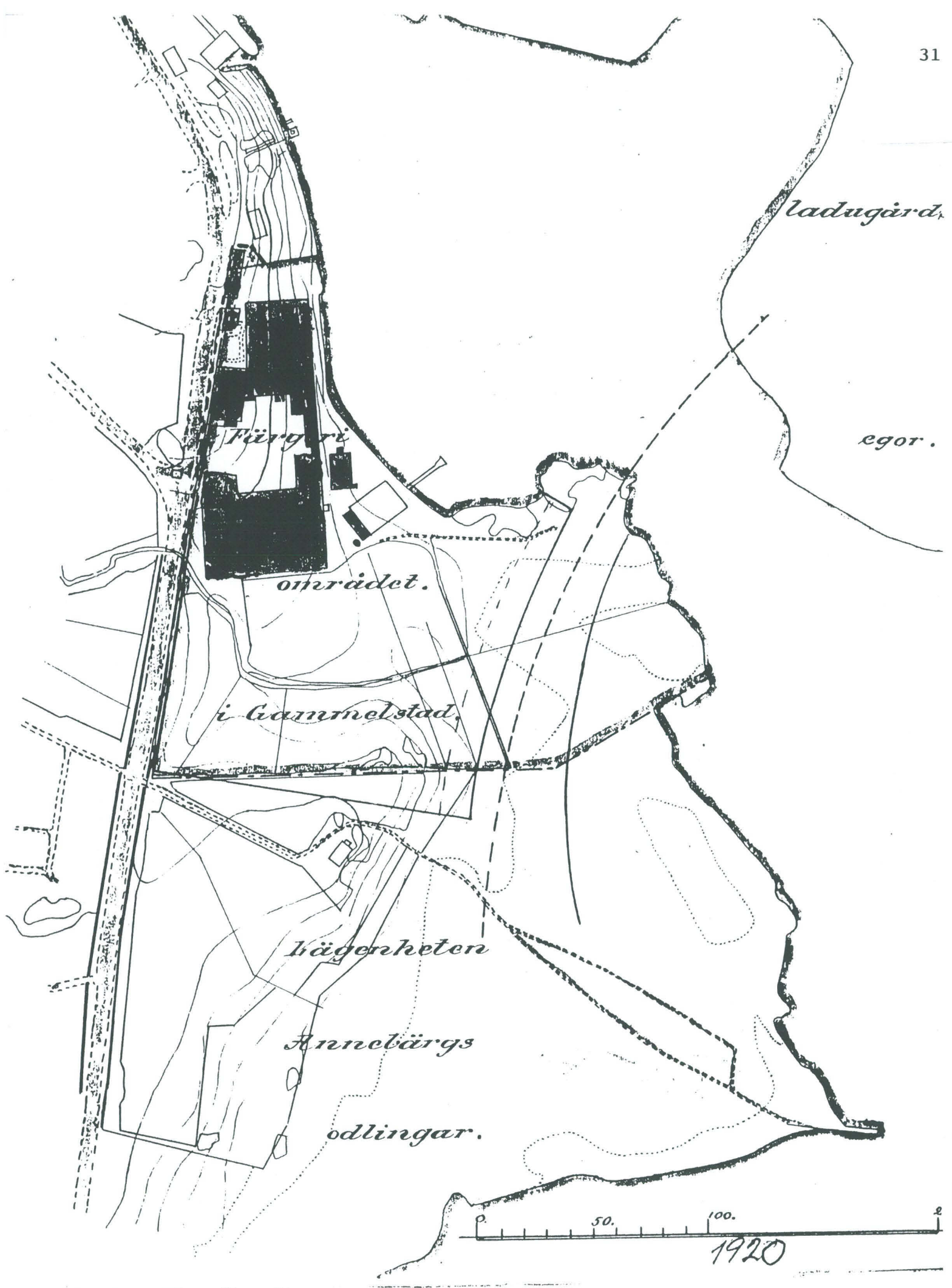
Otte kartasta Karta öfver Helsingforsstad med derunder lydande ägor belägne inom Helsinges socken och fögderi af Nylands Län, H. Gylden 1842. Mått noin 1:4000.

Otteet kartoista *Karta öfver Villorna No 1 och 2 Ånäs och Forsby samt villorna No 5, 6 och 7 invid Helsingfors stad*, piirt. tuntematon 1877 ja *Karta öfver No 3 Anneberg invid Helsingfors*, piirt. Nyberg ja Reuter 1877. Mk 1:4000.

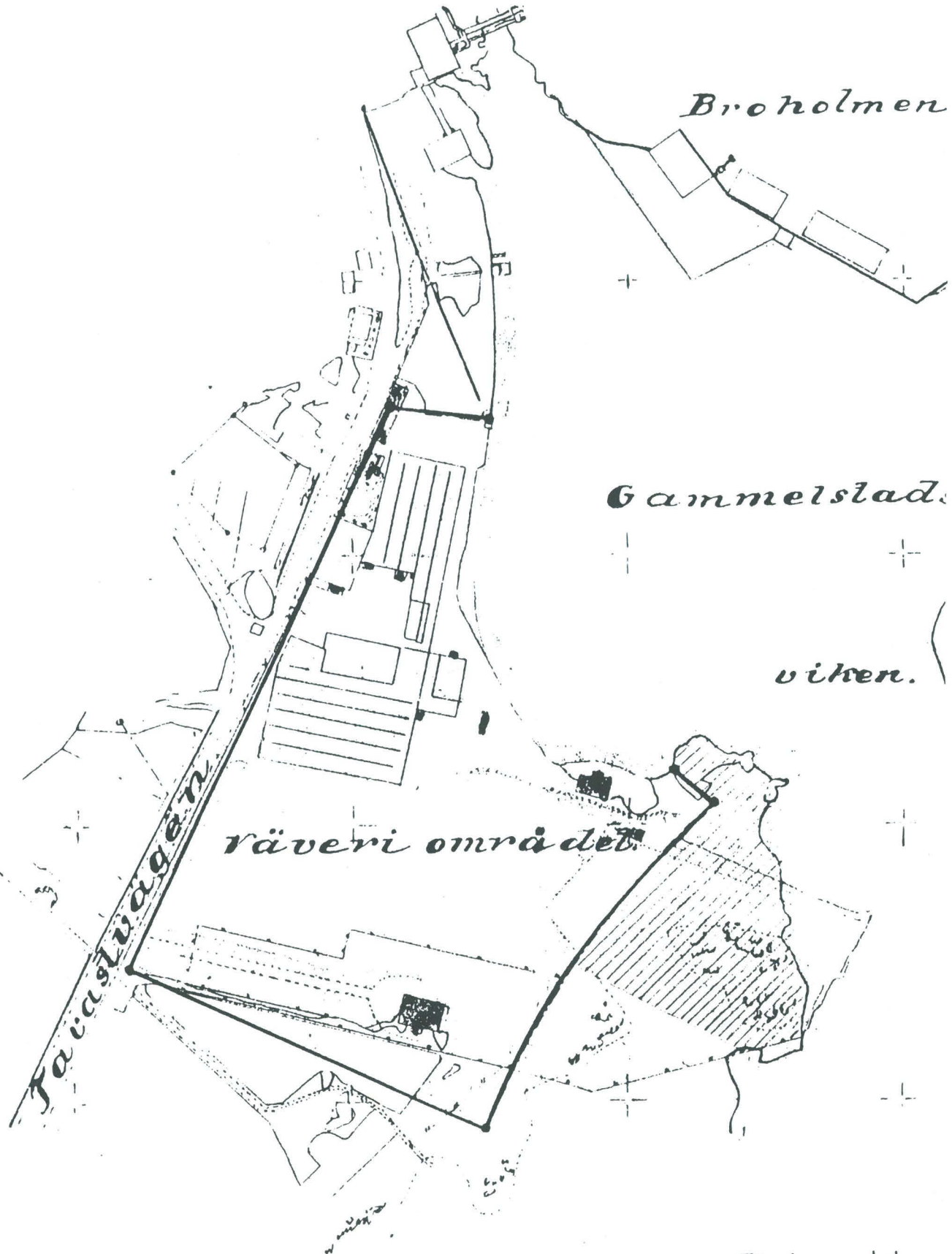
Ote kartasta "Karta öfver Handolins färgeri-tomt belägen på Forsby hemman invid Gammelstaden i Helsinges socken och Nylands län", piirt. H. Helander 1879.

Ote kartasta Karta öfver Färgeriomrodet i Gammelstaden. 1920. Mk 1:2000.

Ote kartasta, joka esittää Vanhaakaupunkia ja sen korkeussuhteita 1920-luvulla. Mk. 1:4000.

Stadsgeodet
Helsingfors
5.4.1938.

Carl Salonen

Ote kartasta Karta över Väveri området i Gammelstaden. 1938. Mk 1:2000.

Vanhankupunginranta 1880-luvun lopulla. Kuvan vasemmassa reunassa on Handolinin värjäämö nykyisen Tavin eli verkatehtaan pohjoissiiven kohdalla Pohjoispuolella on rakennuksia valvonta-alueella. Kuva kaakosta. F.A.V. Hjertzell/HKM.

Vanhankaupunginranta 1800-luvun lopussa. Valvonta-alueella olleet rakennukset on purettu suurimmaksi osaksi. Valvonta-alueen pohjoispuolelle on rakennettu Hartwallin jääkellari. Kuva kaakosta. HKM.

Mutku ja jääkellari
 Vanhankaupunginranta n. 1880-luvun lopun tai 1890-luvun alkupuolella. Oikealla näkyy mylly (1884), sen takana Hartwallin jääkellari ja valvonta-alueella rakennuksia. Valvonta-alueen takana on Handolinin värjäämö.

Valvonta-alue näkyy kuvan keskellä olevan verkatehtaan, nykyisen Tavin, pohjoispuolella 1920-luvun ilmakuvassa. Alueella on vaalea alue, joka on ilmeisesti pyykinkuivauspaikka. Kuva idästä. HKM.

Valvonta-alue näkyy vasemmassa nurkassa olevan verkatehtaan pohjoispuolella n. vuonna 1930. Handolinin värjäämö oli sijainnut verkatehtaan pohjoisen siiven kohdalla. Kuva kaakosta. Oy Sääsä/HKM.

Valvonta-alue kuvan keskellä vuonna 1932. Edessä verkatehtaan pohjoinen siipi. Vasemmalla työväen asuintalo ja talli Hämeentien varrella. Kuva etelästä. P.J. Bögelund/HKM.

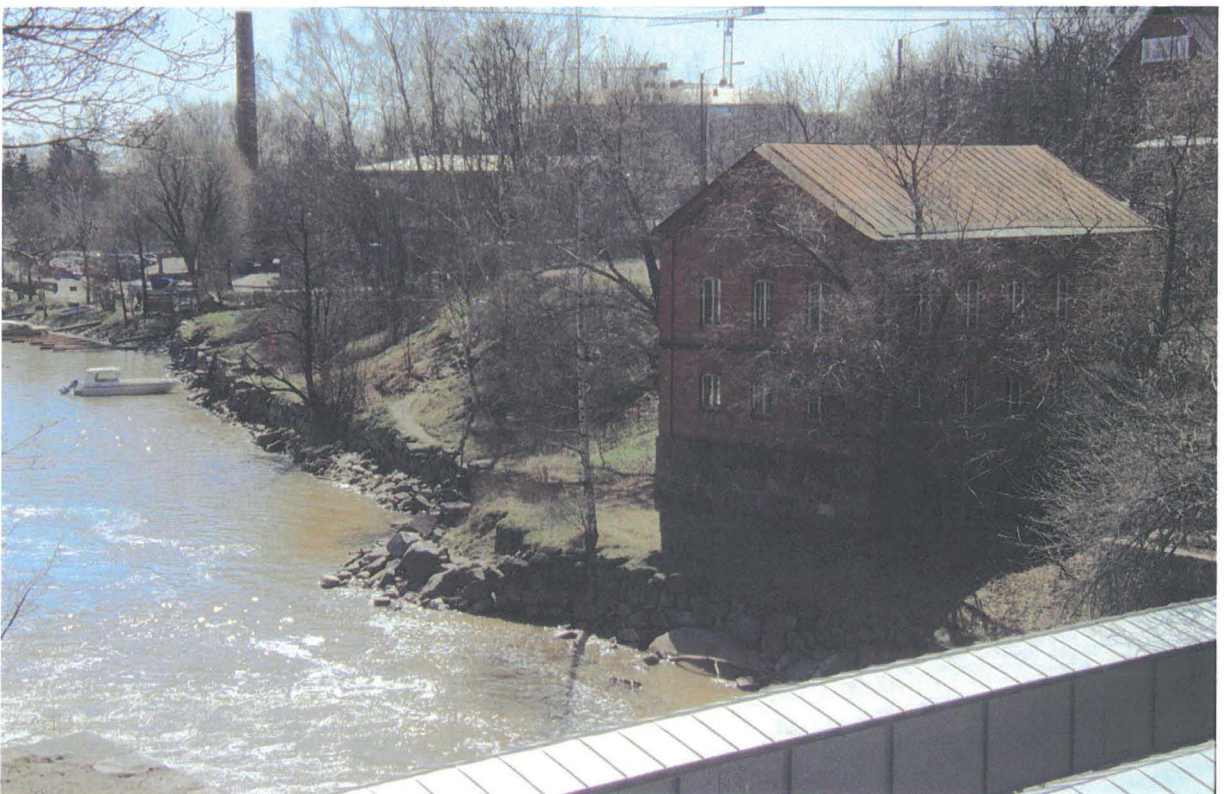
Oikealla näkyy Hämeentien varressa verkatehtaan työläisten asuintalo ja talli v. 1907 valvonta-alueen länsireunassa. Kuva etelästä. R. Hausen/HKM.

Sama tilanne vuonna 1950 toisesta suunnasta. HKM.

Valvonta-alue vuonna 1988 vaalean veneen vasemmalla puolella. Ranta-muurit ovat vielä uudisrakentamatta. Kuva idästä. Markku Heikkinen/HKM.

Valvonta-alue vuonna 1988 vaalean veneen takana. Kuva pohjoisesta. Markku Heikkinen/HKM.

4. AIEMMAT ARKEOLOGISET TUTKIMUKSET

Helsingin kaupungin synnyn ja kehityksen selvittämisessä on kirjallisten lähteiden vähäisyyden vuoksi arkeologisella aineistolla merkittävä osuus. Arkeologisten kaivausten avulla on mahdollisuus saada uutta tietoa kaupungin ulkonäöstä, ulkoisista yhteyksistä, sosiaalisesta rakenteesta ja kaupungin kehityksestä.

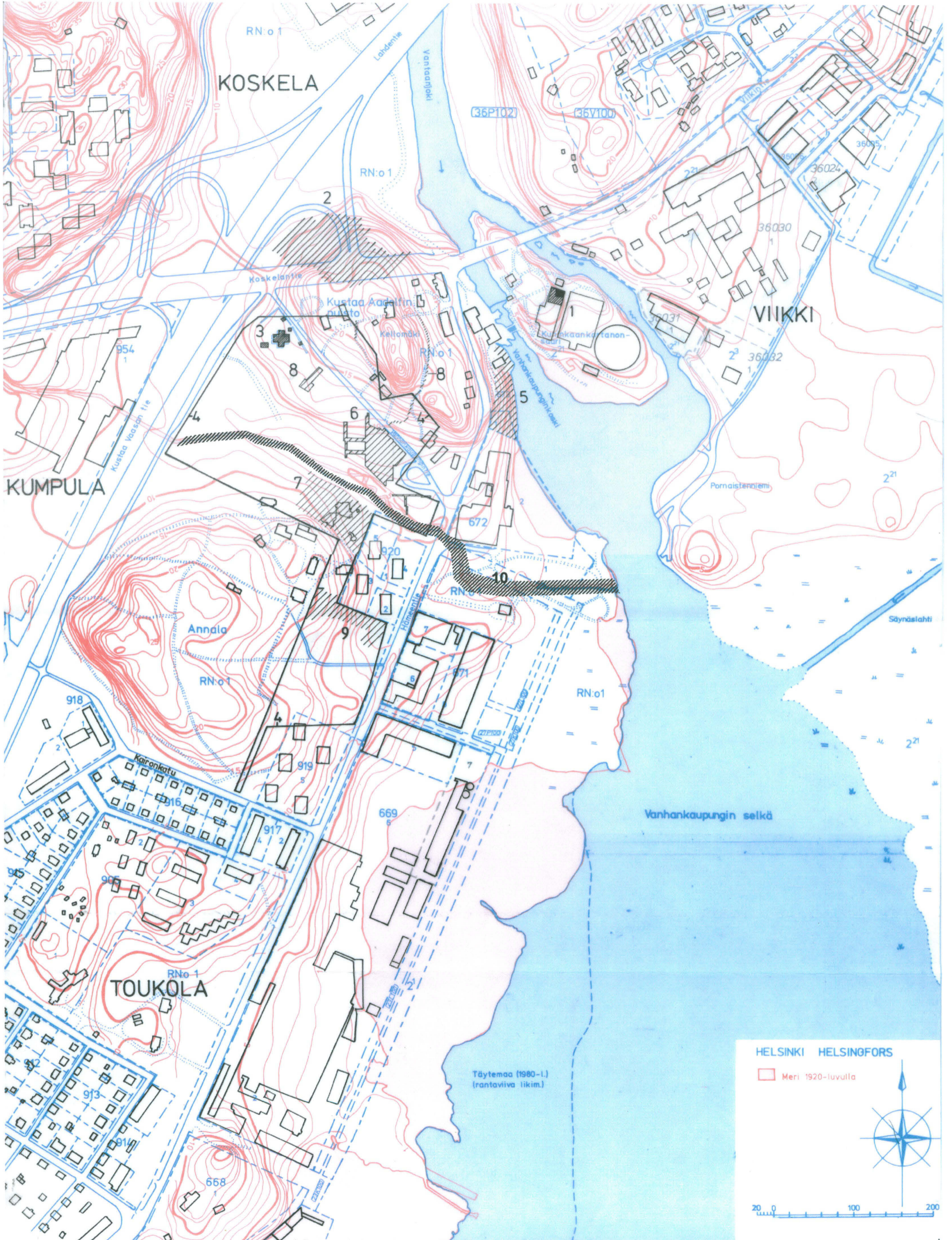
Vanhastakaupungista on 1700-luvun lopulta peräisin tiedot, että Annalanmäen ja meren väliset pellot olivat niin täynnä kivikasoja (= talonraunioita) että niiden takia peltojen vuokraajan maksama vuokra oli vain nimellinen. 1700-luvun lopussa Jernmark-niminen ukko oli kertomuksen mukaan löytänyt nykyisen Annalan kartanon kohdalta peltoa raivatessaan suuren kulta- ja hopea-aarteen ja tullut upporikkaaksi. 1800-luvun puolenvälin tienoilta ovat peräisin tiedot, että Annalanmäen ja meren välisiltä pelloilta aina joen suuhun saakka on löydetty raunioita, kiveyksiä sekä rahoja. Vielä 1900-luvun alussa havaittiin Annalanmäen itärinteellä rakennusten perustoiksi epäiltyjä kumpareita. Myös Kellomäen rinteillä muisteltiin nähdyn raunioita.

Ensimmäinen arkeologisen kiinnostuksen kohde Vanhassakaupungissa oli 1800-luvun puolessavälissä löydetty 1500-luvun jälkipuoliskolla vaikuttaneen helsinkiläisen, alunperin hollantilaisen, porvarin Hans van Sandenin hautakivi. Löydön ja siitä tehdyn kopion avulla voitiin estää Vanhankaupungin kirkon sijainnin vaipumista kokonaan pois yleisestä tietoisuudesta.

Valvonta-alueen puisto-osalla on tehty koekaivaus vuonna 1988 (Kohde NR 5). Vuonna 2000 tutkittiin eteläpuolella sijaitsevaa Verkatehtaanpuistoa (NR 10). Viikin puolella Vanhankaupunginkosken uudella asuinalueella ja Viikintien kohdalla ei ole suoritettu aiemmin arkeologisia tutkimuksia.

Arkeologisten tutkimukset (ks. kartta s. 40)

NR 1: Ensimmäinen arkeologinen havainto, lähinnä seurantatutkimus, tehtiin 1913 nykyisestä Kellomäki I:n tutkimusalueesta noin 200 metriä pohjoiskoilliseen Kuninkaankartanonsaarelta. Tällöin Helsingin vesilaitoksen kemiallisen suodatinrakennuksen laajennustöiden yhteydessä löydettiin Kuninkaankartanonsaarelta, silloiselta Siltasaarelta, kuninkaankartanoon kuuluneen ilmeisesti vuonna 1550 rakennetun puisen kolmituparakennuksen kivikellarin puolikas. Esille kaivettiin 14 x 9 metrin kokoinen osuus. Kellarin seinät olivat 70 - 90 cm paksut ja paikoitellen jopa kaksi metriä korkeat. Ne oli muurattu isoista ja pienistä harmaakivistä ja graniittilohkareista kalkkilaastilla. Lohkareitten saumat oli tiivistetty pienillä kivillä. Myös tiiliä löytyi. Kellarissa oli kolme huonetta ja kaksi tulisijaa. Paikalla kävi Juhani Rinne, mutta kertomusta ei ole jätetty vaan kaikki tiedot ovat päivälehdestä. Samoin lehdessä mainituista neljästä rahasta ei ole havaintoja sen jälkeen. Rauniosta on jäljellä valokuvaaja Signe Branderin ottamat valokuvat. Tekniikan museon vesilaitoksen karttakokoelmista löytyi vuonna 2001 kartta, jossa näkyy kyseisen rakennuksen esille saatu pohjakaava ääriiviivoina piirrettynä.

KOSKELA

VIIKKI

KUMPULA

TOUKOLA

Annala

Vanhankaupungin selkä

Täytemaa (1980-l.)
(rantaviiva liikim.)

RN:o 1

RN:o 1

36P102

36V100

954

918

Karonkatu

RN:o 1

913

668

RN:o 1

RN:o 1

RN:o 1

669

672

RN:o 1

671

670

670

670

670

670

670

670

670

670

670

670

670

670

670

670

670

Vuonna 1971 löydettiin edellä mainitun rakennuksen koillispuolelta viemäritöiden yhteydessä 80 x 120 x 80 cm:n kokoinen irrallinen muurinosi, joka oli muurattu erikokoisista lohkotuista kivistä karkeata soraa sisältävällä lujalla kalkkilaastilla, jossa oli tiilenmuruja.

V. 1908 oli vesilaitoksen laajennustöissä, ilmeisesti edellä mainitun kemiallisen suodatinrakennuksen varsinaisessa rakentamisessa, oli löydetty puunuija, tiiliä, kiviä ja poltettua savea. Kohde sijaitsee 200 metriä koilliseen valvonta-alueesta.

NR 2: Ensimmäinen varsinainen arkeologinen kaivaus entisellä kaupunkialueella suoritettiin 1930-31. Kaivaukset liittyivät "Helsingin kaupungin historia" -teossarjan valmisteluun. Kaivausten johtajan Nils Cleven tarkoitus oli tutkia vain kirkon aluetta, mutta Koskelantien rakentamisen takia työt suunnattiin 1930 myös Kellomäen pohjoisrinteellä sijainneiden pienten kumpareiden tutkimiseen. Niistä paljastui 10 asuin- ja/tai talusrakennusta lattiajäännöksineen ja uuninperustuksineen noin 80 x 60 metrin kokoiselta alueelta. Rakennukset sijaitsivat käytännössä samansuuntaisesti pienten kalliopaljastumien välissä. Löydöt käsittivät lasitettua punasavikeramiikkaa, kivisavikeramiikkaa, veitsiä, liitupiippuja, lasia, kanuunankuulia, avaimia, lukkoja, ja rahoja 8 kpl (4 kpl Juhanan ja 3 kpl Kristiinan) ym. Alueen tutkimista piti jatkaa seuraavana vuonna, mutta tienrakentajat olivat talven aikana tuhonneet kaiken. Kohde sijaitsee 250 metriä luoteeseen valvonta-alueesta.

NR 3: 1930 - 31 tutkittiin kirkon rauniota, kirkkotarhan kiviröykkiöitä ja hautakammiota Kellomäen luoteisrinteellä. Kirkosta löytyi runko- ja asehuoneesta yli noin 130 arkkuhautausta ja kuoriosasta seitsemän tiilimuurattua hautaa ja hautapaasien paloja. Vainajat oli haudattu vielä ilman koruja ja vaatteita. Kirkkotarhan hautakammiossa oli kahdessa tasossa vainajia. Kolmea tutkittua kivikasaa ei pystytty liittämään mahdolliseen kellotorniin. Kohde sijaitsee valvonta-alueesta 300 metriä länsiluoteeseen.

NR 4: 1984 Esa Suominen ja Päivi Pykälä-aho johtivat Helsingin kaupunginmuseon toimeksiannosta osalla Hämeentien ja Kustaa Vaasan tien välistä rakentamatonta aluetta fosfaattitutkimusta, jolla pyrittiin paikallistamaan kaupungin sijainti, katu- ja tonttijärjestys (ks. **Helsinki. Vaasa-ajan kaupungit I**). Tutkimuksen rahoittivat kaupunginmuseo ja muut kaupungin virastot. Fosfaattiarvojen voimakkuuden muutos vastaa täysin ainoassa tunnetussa kartassa näkyvää kaupungin asemakaavan länsireunaa, mutta 10 x 10 metrin näytteenottiheys on liian harva katujen ja kortteleiden hahmottamiseen varmallalla pohjalla. Häiritsevänä tekijänä on maaperän vaihtelevuus ja myöhemmän asutuksen vaikutus. Esim. Forsbyn talo Kellomäen luoteisnurkkauksessa 1700- ja 1800-luvuilla ja Villa Annebergin huvilan viljelykset ja toiminnot 1800- ja 1900-luvulla Annalan alueella ovat vaikuttaneet tuloksiin häiritsevästi. Tutkimuksen perusteella pystyttiin kuitenkin valitsemaan uusien kaivausten painopistealue vuosiksi 1989 - 93. Fosfaattikartoitus ei ulottunut valvonta-alueelle.

NR 5: 1988 kaupunginmuseo tutki rantamuurien korjaustöiden takia läntisen Vanhan kaupunginkosken länsirantaa kosken alapuolella voimalaitosten ja entisen mekaanisen kutomon välissä. Vuosien 2003-4 valvonta-alueen puisto-osalle osui kaksi yhden metrin levyistä ja 22 – 28 metriä pitkää koeojaa. Valvonta-alueella oli maan sisällä 1800-luvun lopun rakennuksen tiiliseinää ja puurakenteita. Sen lounaispuolella maanpinnalla oli isoista kivistä rakennuksen kivijalan jäänös. 1800-1900-lukujen vaihteessa vuoden 1988 tutkimusalueelle oli syn-

tynyt useassa vaiheessa 3 - 14 metriä leveä ja jopa 5 metriä paksu louhinta- ja rakennusjätekerros 1800-luvun lopun rakennusten purkamisen jälkeen. Kerrosten alla, välissä ja päällä oli 1800-luvun lopun asuinrakennuksen, jääkellarin ja myllyn perustuksia, mutta ei kaupunkiajalle viittaavia löytöjä. Alkuperäinen huomattavasti lännempänä sijainnut ranta oli jyrkkä, pohjoisessa kalliorinne ja etelässä moreenirinne, jossa tuskin on voinut sijaita rakennuksia, satamaa tai laivanveistämöä. 1640-luvun kaupunkikartassa kyseiselle alueelle ei ole merkitty korttelia.

Koeoja 1 löydetyn rakennuksen kohdalla. Kuva lännestä. Markku Heikkinen/HKM.

Oikealla rakennuksen tiiliseinää ja koeojan pohjalla puurakenteita. Kuva ylhäältä pohjoisesta. Kuva Markku Heikkinen/HKM.

NR 6: 1987 käynnistyi Helsingin kaupunginmuseon Vanhankaupungin tutkimusprojektin ensimmäinen vaihe. Siinä koostettiin kaupunkia koskevat alkuperäisasiakirjoissa ja tutkimuskirjallisuudessa mainitut tiedot kaupungin tapahtumista (tulipalot, markkinat, hallinto ym) ja kiinteistä rakenteista (raatihuone, kirkko, mylly ym), kartat, asutuksen topografisia lähtökohtia heijastavat maaperätiedot ja aiemmat arkeologiset havainnot yhtenäiseksi raportiksi **“Helsinki. Vaasa-ajan kaupungit I”**. Kerätty tietovalikoima antoi samalla kertaa yleiskatsauksen kaupungin kehityksestä, saatavilla olleen aineiston luonteesta sekä lähtökohdan aineiston jatkokäsittelylle.

Raportin perusteella suunnattiin arkeologiset kaivaukset 1989 - 93 Vanhankaupungintien eteläpuoliselle pellolle, jossa oli kaupunkiaikana sijainnut kaksi pitkää ja kapeaa itä-länsisuuntaista korttelia kaupungin päätorin länsipuolella. Alue valittiin fosfaattikartoituksen antamien korkeiden arvojen ja alueen aikaisemman ja silloisen rakentamattomuuden takia. Täällä katsottiin olevan parhaimmat mahdollisuudet löytää koskemattomia kaupunkiaikaisia löytökerroksia ja rakenteita. Alue sijaitsi noin 100 metriä länsilounaaseen valvonta-alueesta.

Yli 3100 m²:n kaivausalueelta löytyi 20 - 80 cm paksun peltomuokkauskerroksen alta ohut kaupunkiaikainen kulttuurikerros, jossa sijaitsi lähes parisenkymmentä rakennuksen pohjaa, hirsi- ja lautakehikkoisia kaivoja, pieniä pystylaudoitettuja tai hirsikehikkoisia kellarikuoppia, vanhoja oja ja runsaasti kaupunkiaikaista esineistöä (mahdollisesti noin 70 000 alanumeroa) sekä runsaasti palanutta kiveä ja tiiltä. Rakennusten aluskivien, kulmakivien, uuninpohjien, lattialautojen jäännösten ja kellarikuoppien perusteella pystyttiin määrittelemään 15 kaupunkiaikaisen rakennuksen suunta ja koko. Osassa rakennuksia aluskivet olivat vain kadun puolella ja osassa oli vain kulmakivet tai ne oli rakennettu suoraan maahan. Rakennukset olivat kadunsuuntaisia, mutta osassa oli pääty ja osassa pitkä sivu kiveämätöntä katua vastaan.

Kaupunkiaikaisen kerroksen alta kaivausalueen pohjoisosasta, sen paksuimmasta kohdasta, löytyi muutama rakennus, jotka vähäisten löytöjensä, rahojen ja keramiikan, sekä siitepölytutkimusten ja radiohiiliajoitusten perusteella ajoitettiin 1400-luvun loppuun ja 1500-luvun alkuun. Ne kuuluivat keskiaikaiseen viiden talon Forsbyn eli Koskelan kylään, joka mainitaan ensimmäisen kerran 1417. Joidenkin kaivojen, kellarikuoppien ja ojien käyttö oli jatkunut kaupunkiajalle saakka. Yleensä keskiaikaiset, 1500- ja 1600-lukujen kerrokset olivat sekoittuneet keskenänsä kulttuurikerroksen ohuuden takia. Kaivausalueen itäosasta oli muutaman talon ryhmä, jonka aineisto viittasi vain 1500-luvun puolivälin asutusvaiheeseen. Kaupungin asemakaavaa on muutettu tällä alueella jo heti kaupungin alkuvaiheessa tai rakennukset ovat jo kaupunkiaikaa edeltävältä ajalta.

Imatran voiman maatulka

Ensimmäisenä kaivausvuonna 1989 ennen kaivausten aloittamista tutkittiin Imatran Voiman maatulalla tutkimusalueen keskiosa 80 x 60 metrin kokoiselta alueelta kahden metrin linjavälein kuten myös kirkkotarha. Tutkalla kokeiltiin ensimmäisiä kertoja Suomessa pystytäänkö sen avulla havaitsemaan maanalaisia rakenteita ja siten tulevaisuudessa suuntaamaan kaivauksia oikeisiin kohteisiin. Tutkimusten perusteella talojen lähes olemattomat perustukset olivat liian lähellä maanpintaa ja liian kapeita tutkan havaittaviksi. Kaivauksesta löydetty syvemmät kuopat, joiden olisi pitänyt näkyä ovat jääneet helposti linjojen väliin. Se antoi kuitenkin selvän kuvan maakerrosten rakenteesta ja paksuudesta noin 1.5 metrin syvyydeltä. Kirkkotarhan alueella tulka antoi selvät merkit maanalaisista rakenteista ja mahdollisesti kirkkotarhassa olevista haudoista. Alueella ei kuitenkaan ole suoritettu kaivauksia.

Paleoekologiset tutkimukset

Kaivausten aikana Geologisen tutkimuskeskuksen tutkija dosentti Irmeli Vuorela teki vuosittain siitepöly- ja fytoiliittitutkimuksia ja Turun yliopiston dosentti Terttu Lempiäinen makrofossiilitutkimuksia alueelta otetuista maanäytteistä. Niiden avulla pyrittiin selvittämään kaupungin luonnetta ja kehitystä sen ympäristössä tapahtuneiden luonnonmuutosten avulla. Samalla tulokset valottavat alueen elinkeinoja, lähinnä maanviljelyn osuutta.

Näytteissä, jotka on otettu kaupunkiaikaa edeltävistä ja kaupunkiaikaisista taloista, kaivoista, jätetuopista ja ojista, on selvät merkit kaupunkia edeltävästä melko pitkäaikaisesta maanviljelyksestä, kaupunkiajalla intensiivisemmästä asumisesta, jossa on yhä merkit laiduntamisesta ja viljelyksestä sekä kaupunkiajan jälkeisestä maanviljelyksestä.

Siitepölytutkimukset ovat olleet merkityksellisiä, sillä ne kumoavat ennakkokäsitykset siitä, että mineraalimaan siitepölyanalyysi on joko mahdoton suorittaa tai että se antaa täysin satumanvaraisen kuvan paleoekologisista olosuhteista. Yhdenmukaisuudet saatujen mikro- ja makrofossiilianalyyysien tulosten välillä ovat ilmeiset.

Tärkeimpiä mikrofossiiliryhmiä ovat siitepölyt, nokihiukkaset ja piilevät, joita makrofossiilitutkimus tukee. Tutkimus on osoittanut, että varsinkin siitepölyt tuhoutuvat helposti mikäli ne eivät ole kerrostuneet hapettomaan ja kosteaan tilaan. Fytoliitit (alunperin kasvin tukirakenteita) ovat hapettumisesta riippumattomampia, epäorgaanisia muodostumia, jotka säilyvät maaperässä jopa miljoonia vuosia.

Fytoliittitutkimus oli alallaan ensimmäinen Suomessa ja luonteeltaan metodinen. Sen pääasiallinen tavoite on selvittää mahdollisuuksia fytoliittianalyysin tekemiseen kulttuurikerroksista, joiden maaperä koostuu niukasti orgaanisesta materiaalista eikä sellaisena muodosta parhaita mahdollisia edellytyksiä tavanomaiselle paleoekologiselle analyysille. Tämä koskee lähinnä kaupunkiajan kulttuurikerrosta, joka on erityisen kuiva ja sisältää runsaasti palanutta materiaalia.

Radiohiiliajoitukset

Geologian tutkimuskeskuksen fil.lis. Tuovi Kankainen teki vuosien 1989-93 kaivausten aikana muutamana vuonna radiohiiliajoituksia rakennuksien, kaivojen ja kellareiden puurakenteista, joilla pyrittiin saamaan ajoituksia rakenteille ja kokeilemaan soveltuuko menetelmä näin läheiseen aikaan.

Vanhankaupungin historiaa ja vuosien 1989-93 kaivausten tuloksia on julkaistu kaupungin museon vuosikirjassa **Narinkka 1994**.

NR 7: V. 1997 suoritettiin tutkimuksia valvonta-alueesta noin 200 metriä lounaaseen Annalanmäen pohjoisrinteellä pienpalstaviljelmien myrkyllisten raskasmetalleja sisältävien multakerroksen poiston takia. Ne olivat jatkoa vuoden 1996 syksyllä tehdylle multakerroksen poiston seurannalle. Tällöin poistettiin yhteensä yli 15 000 m²:n kokoiselta alueelta multakerros kokonaan koneellisesti kaapimalla. Ainoastaan mahdollisten rakenteiden kohdalla ja vanhan esineistön esiintymiskohdilla alimmat maakerrokset jätettiin seuraavan vuoden kaivauksia varten koskemattomiksi. Kaavittavan alueen itäosassa sijaitsi yhden kaupunkiaikaisen korttelin länsiosa. Alue oli tuhoutunut ja sekoittunut pahasti useiden kaupungin viemäriinjauksien ja 1800-luvun puutarharakennelmien kuten iilimatolammikkojen, ojien ja kasvihuoneen takia. Aluetta pohjoisessa rajaavaa entistä joenpenkkaa oli käytetty 1900-luvulla kaatopaikkana.

Yhteensä noin 605 m² kokoisilta neljältä erilliseltä kaivausalueelta löytyi aikakauden esineistön lisäksi osia kahden tai kolmen kaupunkiajalle ajoittuvan rakennuksen seinien alapuolisista aluskivistä ja lattialankuista. Lisäksi löytyi ulkopuolelta koivuntuohilla vuorattu hirsikehikoinen kaivo, jonka sisäpuolella alaosassa oli lautarakenne. Hirsikehikosta otetuista näytteistä saatiin dendrokronologisten tutkimusten mukaan hirsien kaatovuodeksi talvi 1617-18. Samoin löytyi useita jätekuoppia ja kaksi lautarakenteista kellarikuoppaa, joista toinen oli ilmeisesti kaivo tai vesisammio. Siinä oli maahan neliömäisen lautakehikon keskelle, sen alareunan alapuolelle, upotettu kuusesta tehty kanneton ja pohjaton puutynnyri, joka ajoittuu kaupunkiajalle. Sen sisältä otetuista likaisista puujätettä sisältävistä maanäytteistä löytyi useita kulttuuririkkaruohoja, ruderaateja sekä ranta-, vesi- ja suokasveja sekä hyötykasveja kuten hampua, humalaa, pellavaa ja viinirypäle. Samoja ryhmiä löytyi vanhoine viljalajeineen myös muista makrofossiilitutkimuskohteista.

NR 8: Vuonna 1999 Kellomäen rinteiden kevyenliikenteenväylien rakentamisen yhteydessä suoritettiin niiden rakentamisen valvontaa, koekuopitusta ja kolmessa eri kohtaa laajempia kaivauksia (201 m²). Kirkkotarhan kaakkoispuolelta löytyi dendrokronologia – ajoituksen mukaan 1550 –luvun alussa rakennettu kaivo, joka oli purettu myöhemmin rakennetun kivikellarin tieltä. Kellarin täytemaista tehty löydöt viittasivat että se oli täytetty 1600-luvulla. Se on luultavasti ollut käytössä kaupungin siirron jälkeenkin. Kellomäen itärinteellä

kallion taitteesta löytyi runsaasti kaupunkiaikaista esineistöä, mutta ei kiinteitä rakenteita. Lähimmät valvonta-alueet sijaitsivat vuoden 2003-2004 valvonta-alueesta 50 metrin päässä Hämeentien toisella puolella.

NR 9: Vuosina 1999-2000 valvottiin ja suoritettiin pieniä kaivauksia Annalanmäen itärinteellä Annalanmäen itärinteen muotopuutarhan, ruutanalammikon ja sen ojan maanrakennustöiden yhteydessä. Alueella tehtiin joitakin havaintoja kaupunkiaikaisesta asutuksesta, mutta Annalan huvilan muotopuutarhan rakentaminen 1800-luvun alussa rakentaminen on tuhonnut jäännökset. Vuoden 1645 kartassa alueella ei ole merkitty korttelia ja jotkut tutkijat ovat pitäneet aluetta kaupungin päätorina. Tutkimuksissa selvisi alueen olleen rakentamaton, koska se on ollut kaupunkiaikana liian alavaa ja kosteaa asumiseen. Samoin sen suuri koko 120 x 120 metriä puhuu toriteoriaa vastaan. Alue sijaitsi 260 metriä lounaaseen valvonta-alueesta.

NR 10: Vuosina 1999-2000 valvottiin entisen kaupunkialueen halki itä-länsi –suunnassa Kellomäen ja Annalanmäen väliin rakennettavan tekopuron, Vanhankaupunginajan, ja Verkatehtaanpuiston peruskunnostamista. Suunnilleen kaupunkiaikaisen puron linjausta noudattaen Kellomäen ja Annalanmäen väliseen laaksoon Kustaa Vaasan tieltä Vanhankaupunginlahteen rakennettiin pieni puro, johon pumpattiin vettä merestä ja puhdasta vettä Hämeentien alta vesijohdosta. Veden siirtämiseksi puron yläjuoksulle vedettiin uusi putki merestä Kustaa Vaasan tien luokse.

Hämeentien länsipuolella jätevesiputket ja Kustaa Vaasan tien luona täyttömaat olivat tuhonneet vanhan uoman. Tämän vuoksi Hämeentien ja Kustaa Vaasan tien välisellä puron osuudella ei suoritettu arkeologisia tutkimuksia vuonna 1999.

Vuonna 2000 Hämeentien alle sijoitettiin puron putket ja merivettä puron yläjuoksulle vievä putki, johon tehtiin kaupungin vesijohdosta liitos. Kaivauskohdan pohjoispuolella on sijainnut silta puron yli 1870-luvulle saakka, mutta kaivannosta tuli esiin vain uudempiä Hämeentien rakennekerroksia. Katua on levennetty ja nostettu useassa otteessa nykyiselle korkeudelleen.

Vuonna 2000 useassa otteessa valvottiin Hämeentien itäpuolella Verkatehtaanpuistossa puron rakentamisen ja puiston kunnostamisen lisäksi uusien jätevesi-, vesi- ja telelinjojen kaivamista peruskunnostettavaan Villa Arabeskiin. Jätevesiputken kaivannosta entisen puron vierestä, sen pohjoispuolelta läheltä entistä kaupunkiaikaista rantaa, löytyi kaupunkiaikaisen rakennuksen jäännökset runsaine esinelöytöineen. Mm. kaksi tynnyrinhanaa ja iso kulmikas lasipullo löytyi raunioista. Rakennus tutkittiin vain kaivannon kohdalta. Kaivantojen muista kohdista ei tullut esiin kiinteitä rakenteita kuten laiturirakenteita tai kaupunkiaikaisia löytöjä.

Samanaikaisesti puiston puustoa harvennettiin ja maapintaa muutettiin kallistumaan kohti puroa. Kallistus tapahtui pääasiallisesti tuomalla uutta multaa alueen itäpuoliskolle, joka oli muodostunut kaupunkiajan jälkeen maannousun ja täytön takia. Ranta on siirtynyt noin 110 metriä itään päin kaupunkiaikaisesta rannasta.

Tutkimusalueet sijaitsivat valvonta-alueesta noin 150 metriä etelälounaaseen.

Vuoden 1654 kartan mukaan puron ja kosken rannalla sijainneen myllyn välillä on ollut rakentamaton alue. Laivaveistämöä on yritetty sijoittaa tähän kohtaan, mutta kruunun veistämönä se on ilmeisesti sijainnut kruunun mailla Pornaistenniemen puolella. Todennäköisempää on että alueella on ollut Uuden Helsingin Pohjoisrannassa sijainneen kaupunginsataman ta-

voin kaupunginlaiturin äärellä oleva aukio. Sen luona on ollut yksittäisenä rakennuksena kaupakka tai tullirakennus. Kaupunginlaiturin sijaintia vastaan aivan puron suussa puhuu kohdan mataluus ja karikkoisuus. Laivat ovat päässeet paremmin lähemmäksi rantaa pohjoisempaan Tavin rakennuksen kohdalla. Pohjoisempaan on ollut jyrkät rinteet vastassa. Puron eteläpuolella korttelit ulottuivat keskiaikaisen tapaan rantaan saakka. Kauppiaiden varastot, aitat, ovat sijainneet merenrannassa. Uudessa Helsingissä oli vastaavat aitat Pohjoisrannassa kaupunginlaiturin ja aukion pohjoispuolella.

Muita arkeologisia havaintoja ja museoihin vuosien mittaan tulleita löytöjä on vain muutamia, vaikka vuosien 1989-93 kaivausten aikana palstanviljelijöiltä saatiin rahoja ja muuta esineistöä sekä tietoja talojen perustuskivien ylöskankeamisesta. Mm. Verkatehtaanpuistosta löydettiin vuonna 1929 kaupungin entisen sataman alueelta verkatehtaan johtajan rakennuksen, nykyisen Villa Arabeskin, perustoja tehtäessä rautaseiväs ja lähistöltä kolme Juhanan, viisi Kustaa II Adolfin ja 14 Kristiinan rahaa. Toinen suurempi löytö on Lahden moottoritien länsipuolella sijaitsevien Koskelan vaunuhallien rakennustöiden yhteydessä 1951-52 löytyneet 85 kpl vuosiin 1731 - 1748 ajoittuvaa rahaa. Hospitaali sijaitti entiseltä kaupunkialueelta siirron jälkeen v:sta 1643/44 v:een 1765 täällä entisen kaupunkialueen läpi virtaavan puron ja kaupungista länteen menevän Suuren rantatien risteyksen luona.

5. ARKEOLOGISET HAVAINNOT

5.1 Viikintie

Viikintien vanha linjaus näkyi selvästi maastossa (kartat 1-3, kuvat 1-16, diat Viikintie 2003:1-17). Se oli WWS-EEN –suuntainen. Alue oli nurmipintaisena hoidettu kohoutuma maastossa, joka sijaitsi koeojan kohdalla korkeudella 11.30 m mpy. Pohjoispuolella kasvoi tiheämpää hoitamatonta metsää ennen kevyenliikenteenväylää ja maasto nousi loivasti pohjoiseen päin (11.00 –13.50 m mpy). Tien pohjoisreuna kuului jo tähän vyöhykkeeseen. Tien eteläreuna laski nopeasti kohti etelämpänä ollutta asvaltoitua tietä/pihaa, joka oli korkeudella 9.60 – 10.71 m mpy. Luonnollinen maanpinta laski kaakkoon päin. Tielinjajäännöksen pinta- korkeus oli melko sama koko matkalla. Tietä oli säilynyt noin 80 metriä läntisen Viikintieltä johtavan tien ja itäisen purettavan rakennuksen välissä. Tien eteläreunaa oli idempänä ilmeisesti kaivettu pois parkkipaikan takia. Itäisen tien länsipuolella oli vielä merkkejä tielinjasta, joka on ylittänyt itäisen kosken nykyisen sillan eteläpuolella sijainneen sillan kautta.

Viikintien vanha linjaus näkyy uuden Viikintien eteläpuolella 1930-luvun ilmakuvassa. Uusi silta itäkosken yli ja tie rakennettiin vuonna 1933/4. Tien eteläpuolella näkyy Imatran voiman muuntamo ja pellot. Kaivauskohta on merkitty nuolella. Kuva lännestä.

Tie päätettiin tutkia, koska sen itäosa tuhoutuisi As OY Helsingin Voudin asuinrakennuksen takia ja länsiosa rakennuksen alle rakennettavan parkkihalliin johtavan ajoluiskan takia. Tien itäpuolisko oli tuhoutunut lopullisesti 1980-luvun lopussa rakennetun hallin takia. Paikalla oli sijainnut jo aiemmin autotalli ja kerhotila.

Koeoja päätettiin kaivaa koneellisesti tielinjan poikki NNW- SSE -suunnassa. Koekaivannon leveys oli hiukan yli kaksi metriä ja korkeus oli maksimissaan 1.9 metriä, jolloin oltiin luonnollisessa maassa. Kaivannon pituus oli 8.7 metriä. Kaivannon eteläpää oli tielinjan eteläreunassa. Pohjoisessa kaivanto ei ulottunut tien pohjoisreunaan saakka, koska kohdalla meni itä-länsi -suuntainen sähkökaapeli ja puhelinkaapeleita.

Kaivanto ei noudattanut kaupungin koordinaatistoa. Se sidottiin alueella oleviin valotolppiin ja rakennuksiin ym. Koeojan lounaiskulma koordinaatit olivat siten noin 51902.50 ja 23 699.06 ja luoteispään 51899.20 ja 23 707.10. Vaaituskorkeudet saatiin YIT:n toimesta alueelle laitetuista korkeuspisteistä.

Kaivuri viisti ohuita kerroksia pois koeojasta arkeologin valvonnassa aina 1.90 metrin syvyyteen saakka kerrokseen, joka oli luonnollinen savikerros. Maakasat tutkittiin mutta niistä ei löytynyt mitään. Kaivannon länsiseinä puhdistettiin dokumentointia varten.

Profiilissa oli alimpana 10 cm paksu luonnollinen savikerros (Y 15) ja sen päällä 20 – 40 cm paksu karkea sekoittunut karkea hiekka (Y 14), jossa oli seassa pikkukiviä. Sen alaosassa oli profiilin keskiosassa runsaasti juuria.. Kerroksen uskottiin olevan paikalle tuodun kerroksen. Tämän päällä oli profiilin eteläpuoliskon kohdalla eli tien eteläpuoliskon kohdalla vanhaksi tiepinnaksi oletettu kerros (Y 13). Se oli tiivis keltainen vaalea hiekka. Kerros oli noin 20 cm paksu ja neljä metriä pitkä. Se sijaitsi 1.20 metriä maanpinnan alapuolella (n. 10.20 m mpy). Sen pinnassa oli paikoitellen ohuelti tummaa orgaanista maata (Y 12). Vanhan tiekerroksen pohjoispuolella oli saman paksuinen sekoittunut hiekka (Y 11), joka oli luultavasti jatkumoa sille. Siinä oli savilaikkuja. Tiepinnan (Y 12-13) eteläpuolella oli paksumpi kerros hienoa vaaleaa hiekkaa (Y 3), joka oli alempana ja korkeammalla kuin vanha tienpinta. Se oli luultavasti uudempien maarakennustöiden vaikutusta. Se näytti katkaisevan vanhan tiekerroksen.

Vanhan tiepinnan yläpuolella oli karkea sekoittunut hiekka (Y 10), karkea ruosteinen hiekka (Y 9), karkea harmaa hiekka (Y 8) ja karkea sora (Y 4). Niissä oli kaikissa seassa pikkukiviä. Kaksi alinta olivat noin 20 cm paksuja ja ylimmät 40 cm paksuja. Y 4 oli ylin tiekerros. Sen yläpuolella oli 5-15 cm paksu humus ja nurmikerros (Y 1). Profiilin pohjoisosassa kerrosten Y 8 ja Y 4 välissä oli Y 5 – 7, jotka olivat musta hiilensekainen hiekka (Y 7), karkea hiekka (Y 6) ja hieman tiilensekainen tiivis hiekka (Y 5). Kerrokset Y 7 - 10 olivat tasaisia tielinjan kesikohdalla, mutta viettivät alaspäin pohjoiseen tien reunaa kohti. Kerrokset Y 5 - 6 näyttivät liittyvän kerrokseen Y 4 ja tien viimeiseen rakentamiseen ja leventämiseen.

Profiilin eteläneljänneksessä kerrokset Y 4 ja Y 8 –10 loppuivat samalle linjalle. Täällä on karkea tumma hiekka (Y 2), jossa oli paljon juuria. Se on vanhan tiepinnan (Y 12-13) ja vaalean hiekan (Y 3) päällä. Kyseessä on ilmeisesti myöhäisemmän tiehen liittymättömän maarakennustyön jäljet. Kerroksen alaosasta löytyi aivan vanhan tiepinnan yläpuolelta kiiltävä uudehko metallilevy. Kerrokseen liittyi ilmeisesti myös kerros Y 3.

Tielinjalla näyttäisi olleen ainakin yksi vanhempi tienpinta viimeisen vaiheen lisäksi. Se näyttäisi sijainneen tien etelälaidalla yli neljän metrin leveydellä. Tietä olisi myöhemmin laajennettu pohjoiseen päin, jolloin siitä olisi tullut noin 10 metriä leveä.

Vanhan tiepinnan (Y 12-13) alapuolella on kuitenkin koko profiilin leveydeltä selvästi sekoitunutta hiekkaa (Y 14), joten luultavasti kerros Y 11 kuuluu samaan tiepintaan tai sen myöhempään laajennukseen. Jälkimmäisessä tapauksessa alapuolinen sekoittunut karkea hiekkakerros Y 14:n olisi oltava luonnollinen kerros.

Vanhan tiepinnan yläpuolella eri kerrosten yläpinnoilla ei näkynyt merkkejä että kyseessä olisi ollut tienpinnat. Kerrosten Y 7 – 8 yläpinnan muoto ja niiden ja alapuolisten kerrosten koostumus saattavat viitata tienpintaan. Tien ylin rakennekerros Y 4 ja pohjoisreunassa oleva Y 5 ovat sen verran erilaista, että ne saattavat olla eri ajalta.

Yhtä hyvin vanhan tiepinnan yläpuoliset kerrokset voivat liittyä tien viimeisessä rakennusvaiheessa yhdellä kertaa tehtyyn tieparantamiseen.

5.2 Vanhankaupunginkoski

Taustatutkimuksissa havaittiin että Imatran voiman 1920-luvun lopulta lähtien alkanut rakentaminen ja maanalaiset rakenteet ja kunnallistekniikka olivat tuhonneet alueen melko varmasti suurimmalta osalta (kartta 1, kuvat 17-23). Nykyisten rakennusten lisäksi eri paikoissa oli ollut muita jo purettuja rakennuksia. Valvonta-alueen länsiosassa kalliot olivat avokallioita tai ne oli räjäytetty aikoja sitten pois pihojen/teiden tieltä. Muuntamoaseman läntisellä pihalla, jossa oli ollut sähkölaitteita ja niiden perustuksia kallio oli vain noin 40 cm syvän täytehiekakerroksen alla. Tilanne oli samanlainen heti muuntamon itäpuolella.

1700- ja 1800-luvuilla ja 1900-luvun alun rakennukset olivat sijainneet valvonta-alueen länsipuolella kallioalueilla, joka jäi valvonta-alueen ulkopuolella. Täällä sijaitsi nyt myös erilaisia rakennuksia. 1900-luvun alussa itäisimmät rakennukset sijaitsivat muuntamon länsipihan ja nykyisen Katariina Saksilaisen kadun kohdalla.

Valvonta-alueen kaakkoisosa muuntamon eteläosista saakka oli kuulunut 1900-luvun alussa laajimmillaan olleisiin peltoihin, joilla ei ollut sijainnut rakennuksia. Viikin vanhimmat pellot keskiajalta olivat sijainneet alueen eteläosissa ja eteläpuolella. Alueelle oli tehty pihoja täytemailla, jotka olivat 0.5 - 2.0 metriä paksuja. Imatran voiman laitoksista oli valunut myrkkyjä aikojen kuluessa ja alueen maat jouduttiin vaihtamaan saastuneisuuden takia. Vuosina 2003-2004 rakennettavilta alueen itä ja kaakkois-osista ei tullut mitään mainittavaa. Vielä vuonna 2005 heti muuntamon itäpuolelle ja alueen eteläreunaan sijoittuvat rakennukset olivat vielä rakentamatta: Samoin maanrakennustyöt oli tekemättä. Ainoastaan Katariina Saksilaisen tietä oli rakennettu, jolloin sen kohdalla ollutta pihaa/tietä oli laajennettu hiukan länteen päin. Muuntamon länsipihan kohdalle tuleva autoparkkihalli oli louhittu.

Pohjoisessa oli Viikintien vanha tielinja, joka oli idässä tuhoutunut 1980-luvun rakennuksen ja maanalaisen kunnallistekniikan takia. Lännessä tie oli ainakin osittain tuhoutunut eteläosaan parkkipaikan takia. Vanhan ja uuden tielinjauksen välissä lännessä oli merkkejä uudehkoista kivijaloista. Rakennuksia ja ilmeisesti pieniä peltoja näkyy näillä kohdilla 1930-luvun ilmakuivissa. Teiden väliin on rakennettu sittemmin kevyenliikenteenväylä ja runsaasti erilais-

ta maanalaista kunnallistekniikkaa. Siellä oli kaikki mahdolliset kaapeli- ja putkilinjat. Alue näytti niin sekaiselta, ettei mitään tutkimusta nähty tarpeelliseksi järjestää täällä, etenkin kun alue jäi puistoalueeksi.

5.3 Taide- ja oppilaitos

Vuoden 1988 koetutkimuksissa ja aiemmissa maaperätutkimuksissa valvonta-alueen puisto-osassa oltiin havaittu alueen koostuvan täytemaista, jotka olivat 25 cm:stä viiteen metriin paksumia. Ranta-alueella kerrokset olivat paksuimmillaan. Alueen 1700-luvun lopun ja 1800-luvun rakennukset olivat sotkeneet rinteeseen myös tehokkaasti. Koeoja 1:ssä oli tasaisella rantavyöhykkeellä tiiliseinien osia ja puulattiarakenteita, jotka kuuluivat luultavasti 1800-luvun lopun rakennukseen. Rakenteen yläpinta oli 0.5 metriä maanpinnan alapuolella ja lattia kaksi metriä. Maa lähti nousemaan tästä jyrkästi länteen. Rakenteen lounaispuolella maanpinnalla oli isoista kivistä tehty kivijalka, joka saattoi kuulua samaan rakennukseen. Toinen mahdollisuus oli että jompikumpi oli vanhan polttimon rakenteita. Vuoden 1839 kartassa puhutaan polttimosta ja kellarista. Vanhoja rakenteita on voitu jättää paikalleen tai käyttää hyväksi uusia rakennuksia tehtäessä 1800-luvun lopussa. Paikalla on sijainnut eri aikoina aina useampia rakennuksia kuin yksi. Ylempänä rinne oli jyrkkä mutta koeojan profiilista näkyi että alimpana oleva hiekkamoreeni oli melko tasainen kuten sen yllä olevat hiekkaisempi multakerros ym. Ylärinne oli saanut jyrkemmän muodon melko myöhäisessä vaiheessa. Alue on ollut tasaisempi 1700 ja 1800-luvuilla kun paikalla on ollut rakennuksia.

Mitään kaupunkiajalle ajoittuvaa rakennetta, esinettä tai löytöä ei tavattu koeoja 1:stä tai toisesta alueella sijainneesta koeojasta. Samoin muista pohjoisempana sijainneista koeojista ei löytynyt mitään kaupunkiaikaan viittaavaa.

Edellisen vuoksi etukäteistutkimuksille ei nähty tarvetta täällä tai valvonta-alueen Tavin pohjoisella piha-alueella. Tavin puolella piha oli pohjoisosastaan kaivettu viimeisessä vaiheessa rinteeseen sisään. Eteläosa oli vuorostaan paksun täytemaakerroksen päällä. Kohdalla sijaitti 1800-luvun loppupuoliskolla useita rakennuksia. 1800-luvun lopussa ne oli purettu. Verkatiedasta rakennettaessa 1900-luvun alussa Hämeentien varteen oli rakennettu kaksi puurakennusta.

Lisärakennuksen alueen maan saastepitoisuus mitattiin vuonna 2003 marraskuussa tekemällä 13 kuoppaa piha- ja puisto-osalle (kartat 4-5, kuvat 24-47). Kooltansa isot kuopat kaivettiin koneellisesti eri kohtiin rinteisiin vähintään 2- 3 metrin syvyyteen saakka. Kuopissa oli pääsääntöisesti vain täytemaita alaosan ollessa luonnollista maata tai siksi silloin luultua. Koe-kuopissa 3 tuli esiin edellä mainitun rakennuksen tiiliseinä. Muita kiinnostavia rakenteita tai löytöjä ei tullut. Allekirjoittanut valvoi kaivausta arkeologian kannalta.

Vuonna 2004 marraskuun puolivälissä alettiin poistamaan valvonta-alueen luoteisnurkasta täytemaita koneellisesti. Kaivauksen aikana paikalla tehtiin analyysyjä, joilla tarkastettiin kaivussyvyyden saastepitoisuus. Kaivausta jatkettiin tällä menetelmällä kunnes saastepitoisuus oli hyväksyttävä. Tällöin kaivettiin usein jo syvällä luonnollista maata. Erityisesti lähellä rantaa kaivettiin syvälle.

Poistettu maa sisälsi erilaisia täytemaita. Hämeentien vieressä oli vielä jäljellä tallin ja työväen asuintalon kivijalkojen hakattuja kiviä kadun puolelta. Rannan puolella maat ja perustukset

oli viety pihaa laajennettaessa. Puiston puolella ylärinteessä oli erityisen paljon karkeata hiekkaa, jonka alla syvällä oli verkkoaita. Kohtaan on kaadettu ilmeisesti kaduilta kerätyt hiekat. Ne olivat valuneet alaspäin rinnettä. Rinteen yläosassa kallio tuli syvemmillä esille lisärakennuksen perustoja tehtäessä.

Rinteen keskivaiheilla puisto-osassa oli pääsääntöisesti multa- ja hiekkakerroksia. Ylempänä kerroksena oli mullansekaista hiekkaa, puolessavälissä oli mm. hiili ja koksikerroksia ja alempana hiekkaisempi mullansekainen hiekka kuin ylempänä. Kerroksia oli ylärinteessä noin 1.5 metriä ja rinteen keskivaiheilla ”entisen terassin” reunalla vain 25 – 50 cm ennen hiekkamoreenia. Täällä koekuoppa 3 kohdalla tuli vastaan edellä mainitut kaksi vuonna 1988 havaittua rakennetta, jotka saattoivat kuulua samaan rakennukseen.

Pohjoisesta rantaan tulevan tien kohdalla alkoi täytemaa, joka sisälsi hiekkaa, louhittua kiveä ja tiiliä. Kerros paksuni merta kohden ja kivien osuus kasvoi. Luonnolliset silttikerrokset ym tulivat esiin niiden alta. Niissä ei näkynyt mahdollisten laituripaaluja tai muita rakenteita. Lähintä rantakaistaletta ei kaivettu

Pihan kohdalla kerrokset olivat sekalaisia hiekka- ja sorakerroksia, joissa oli erilaisia jätekerroksia (koksi ym.).

6. TUTKIMUSTEN TULOKSET

Viikintien, Vanhankaupunginkosken ja Taide- ja viestintäoppilaitoksen valvonnat eivät tuoneet paljonkaan uutta tietoa Vanhan Helsingin historiaa.

Vanhankaupunginkosken alueella ei tiedetä varmasti sijainneen rakenteita kaupunkiajalla. Alue ei kuulunut kaupungille vaan kuninkaankartanolle. 1700-luvulta lähtien sillan, tien ja kosken partaalle syntyi asutusta, joka jäi valvonta-alueen länsipuolelle. Vain joitakin alueen itäisimpiä rakennuksia sijaitsi alueella 1900-luvun alussa. Suurin osa alueesta oli peltoaluetta. Alueen eteläosassa sijaitsi vanhimmat pellot, jotka voivat viitata alueella sijainneeseen keskiaikaiseen Länsi-Viikin kylään. Se katosi kun se liitettiin kuninkaankartanoon 1550-luvun alussa.

Vanhankaupunginkoskessa Imatran Voiman erilaiset rakennustyöt 1920-luvun lopusta lähtien olivat tuhonnet valvonta-alueen lukuun ottamatta luoteisosaa. Täältä löytyi Viikintien eteläpuolelta tien, Suuren Rantatien eli Kuninkaantien eli Turku-Viipuri –maantien eteläisen linjauksen, vanhempi 1930-luvulla hylätty tieosuus. Tie oli rakennettu viimeistään kaupungin perustamisen jälkeen 1550-luvulla. Siinä tehtiin koekaivaus. Tien rakenteissa näkyi epäselvästi mahdollisesti 3-4 tievaihetta. Niiden ajoitus ei ollut mahdollista.

Taide- ja viestintäoppilaitoksen valvonta-alueen pohjoisosassa puistoalueella oli 1700-luvun lopun ja 1800-luvun rakentaminen tuhonnut mahdolliset kaupunkiaikaiset rakenteet ja kerrokset. Valvonta-alueen eteläosassa Tavin piha-alueella 1800-luvun lopun rakennukset, 1900-luvun alussa verkatehtaan työväen asuinrakennuksen ja tallin rakentaminen ja erikoisesti pihan rakentaminen olivat tuhonnet alueen. Valvonta-alueelle ei ole piirretty ainoassa kaupunkia esittävässä vuoden 1645 kartassa korttelia vaikka yksittäinen rakennus on voinut sijaita alueella kuten vuoden 2000 kaivausalueella Verkatehtaanpuistossa samassa korttelissa. Mitään kaupunkiaikaan viittaavaa ei kuitenkaan löydetty nyt tai vuoden 1988 koekaivauksessa.

LIITE I

KARTTALUETTELO

KARTTALUETTELO

Helsinki, Viikki, Viikintie

Helsinki, Viikki, Vanhankaupunginkoski

Helsinki, Vanhakaupunki, Taide- ja viestintäoppilaitos

Markku Heikkinen 2003-2004

Nro	Mk	Aihe	Piirt.	Pvm	Koko
Viikintie ja Vanhankaupunginkoski:					
1.	1:2000	Yleiskartta	M.H.		A4
Viikintie:					
2.	1:400	Yleiskartta	M.H.		A4
3.	1:25	Profiilikartta	J.M., R.H.		A3+
Taide- ja viestintäoppilaitos:					
4.	1:500	Yleiskartta	M.H.	22.5.2003.	A4
5.	1:1000	Lisärakennuksen sijainti	M.H.		A4

Piirtäjät:

J.M.	Jaana Mellanen
R.H.	Ritva Hakkarainen
M.H.	Markku Heikkinen

LIITE II

KARTTOJEN KOPIOT

Helsinki, Viikki, Viikintie ja Vanhankaupunginkoski Markku Heikkinen 2003 ja 2003-4

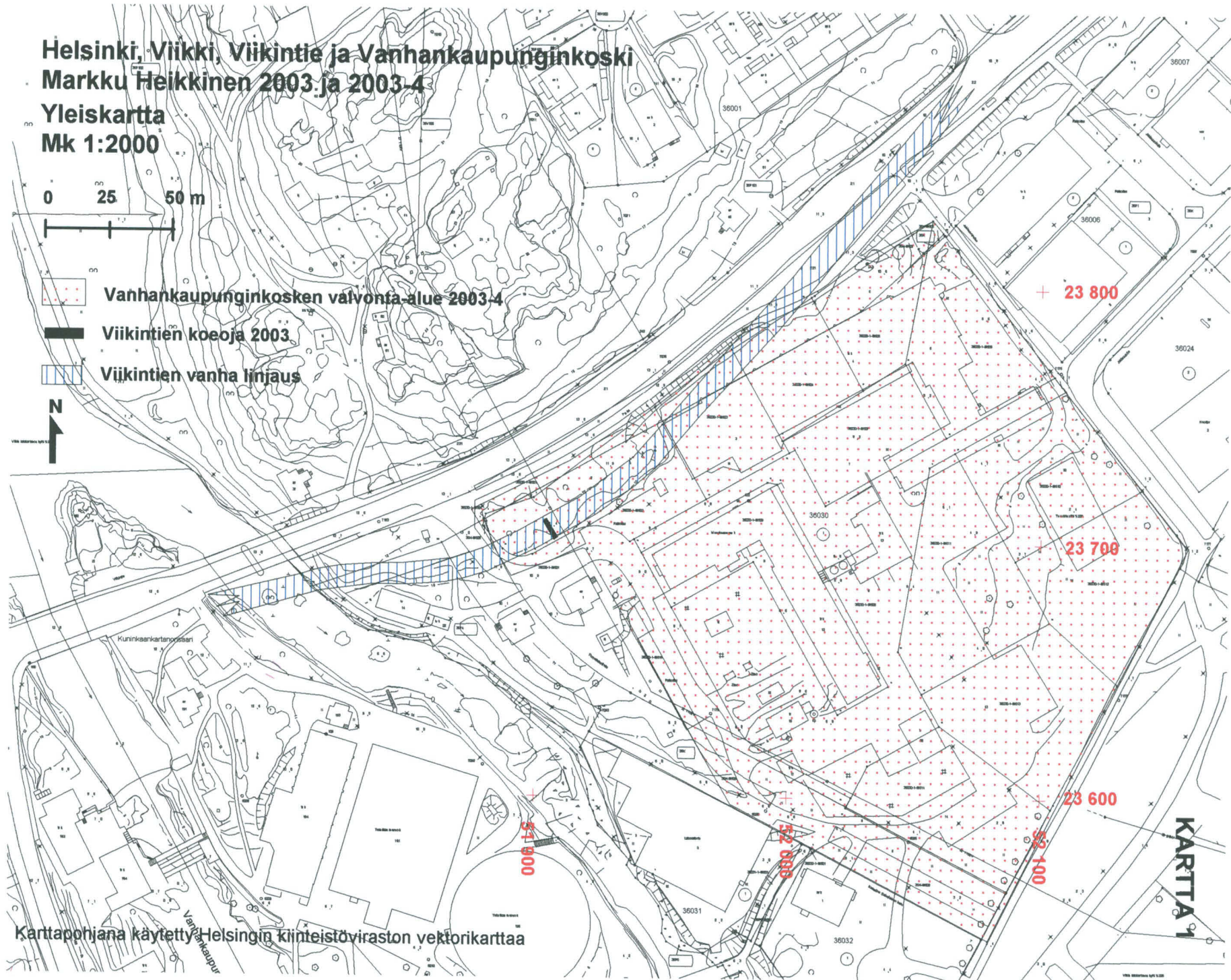
Yleiskartta
Mk 1:2000

0 25 50 m

 Vanhankaupunginkosken valvonta-alue 2003-4

 Viikintien koeoja 2003

 Viikintien vanha linjaus

Karttopohjana käytetty Helsingin kiinteistöviraston vektorikarttaa

KARTTA 1

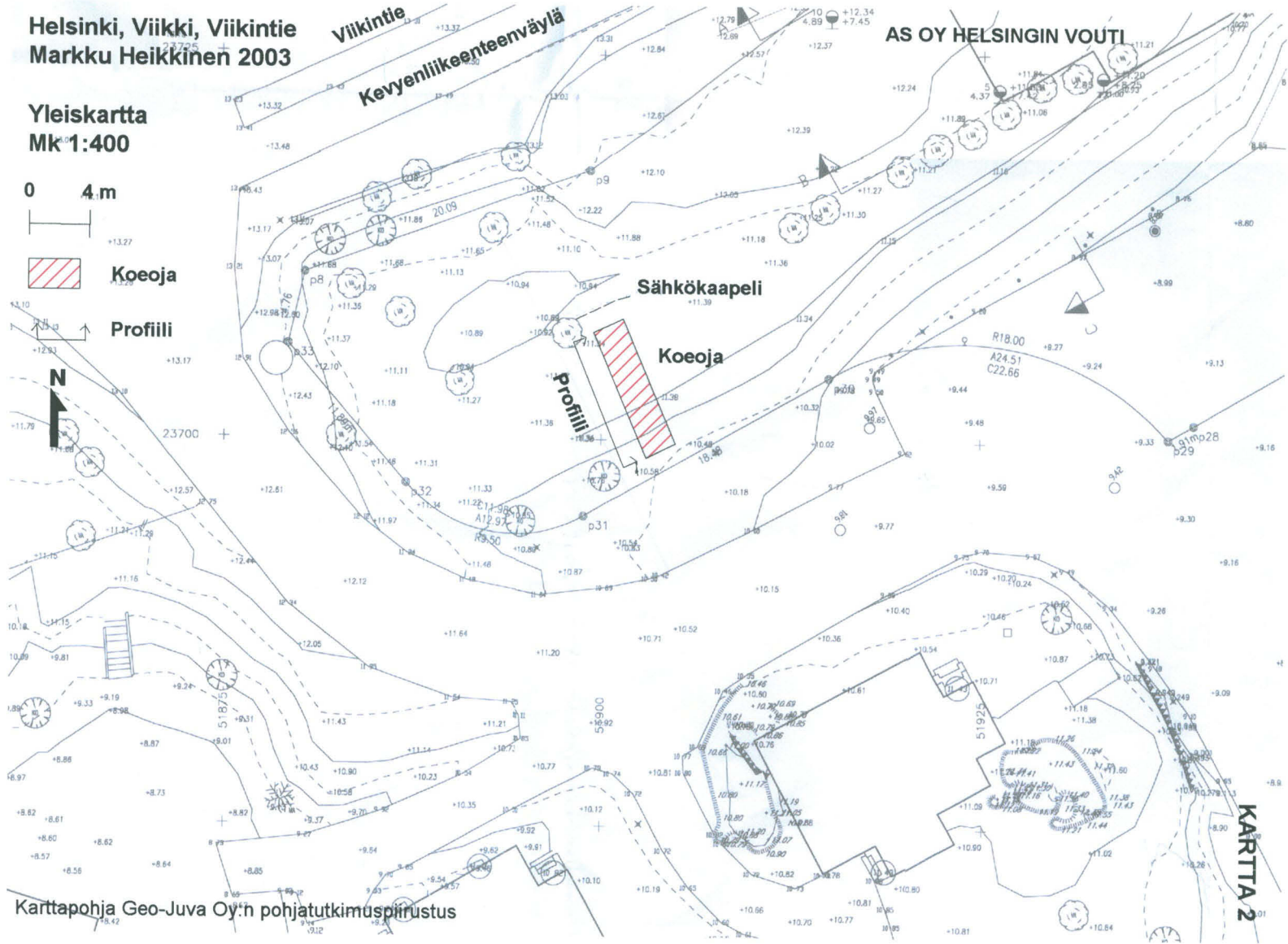
Helsinki, Viikki, Viikintie
Markku Heikkinen 2003

Yleiskartta
Mk 1:400

0 4 m

 Koeoja

 Profiili

Karttapohja Geo-Juva Oy:n pohjatutkimuspiirustus

KARTTA 2

Helsinki, Viikki, Viikintie Markku Heikkinen 2003

Profiilikartta S-N
Mk 1:25

0 1 m

Korkeudet m mpy

Piirt. Jaana Mellanen ja
Ritva Hakkarainen

kivi

juuri

ohut metallilevy

vanha tienpinta, kerroksen pinnassa paikoitellen
ohuelti tummaa orgaanista maata

savi

① nurmi ja humus

② karkea tumma hiekka mukana paljon juuria

③ hieno vaalea hiekka, seassa juuria

④ karkea sora, seassa paljon pikkukiviä

⑤ hieman tiilensekainen tiivis hiekka

⑥ karkea hiekka

⑦ musta hiilensekainen hiekka

⑧ karkea harmaa hiekka, seassa pikkukiviä

⑨ karkea ruosteinen hiekka, seassa pikkukiviä

⑩ karkea, sekoittunut hiekka, seassa pikkukiviä

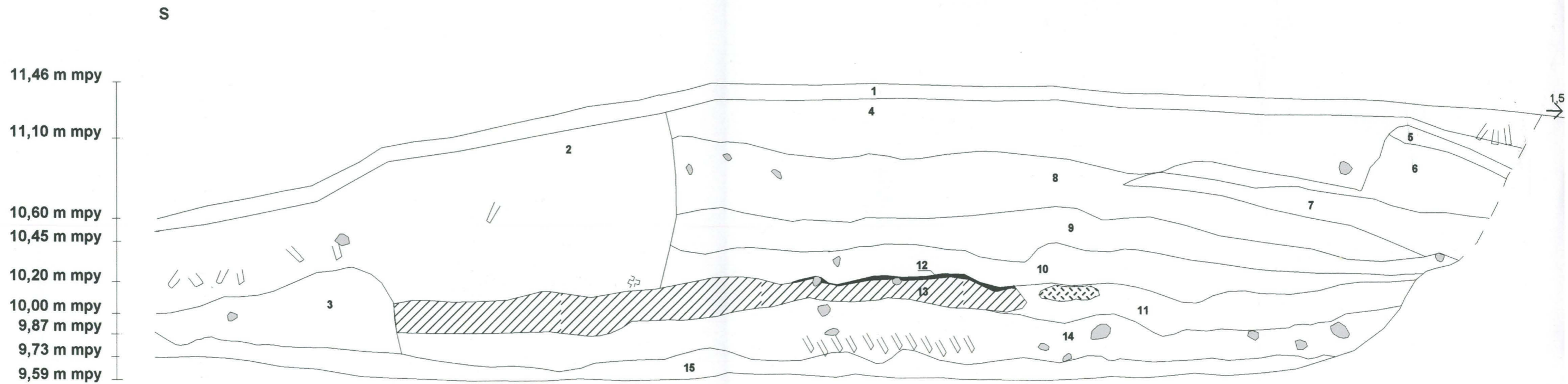
⑪ sekoittunut hiekka

⑫ tumma orgaaninen maa

⑬ tiivis keltainen vaalea hiekka

⑭ karkea sekoittunut hiekka, seassa pikkukiviä
mukana runsaasti juuria

⑮ savi

**i, Viikki, Viikintie
Heikkinen 2003**

KARTTA 3

ta S-N

1 m

m mpy

a Mellanen ja
arainen

kivi

juuri

ohut metallilevy

vanha tienpinta, kerroksen pinnassa paikoitellen ohuelti tummaa orgaanista maata

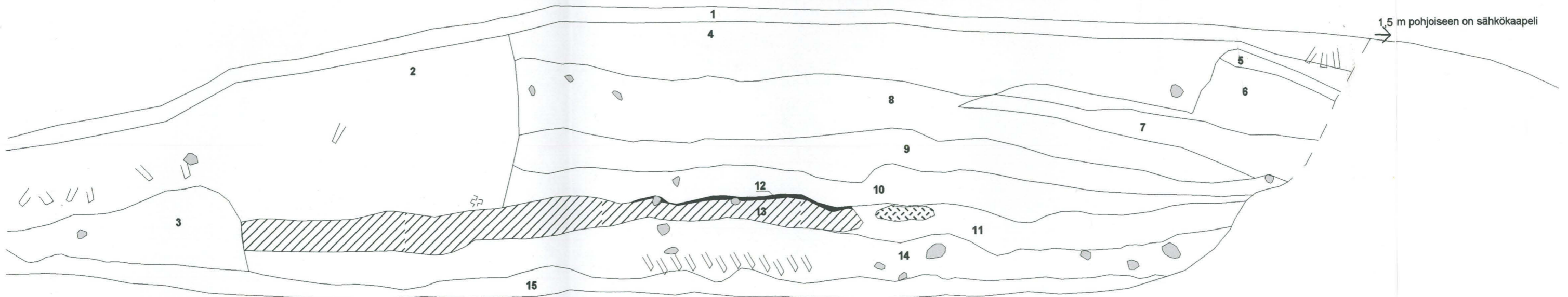
savi

- ① nurmi ja humus
- ② karkea tumma hiekka mukana paljon juuria
- ③ hieno vaalea hiekka, seassa juuria
- ④ karkea sora, seassa paljon pikkukiviä
- ⑤ hieman tiilensekainen tiivis hiekka
- ⑥ karkea hiekka
- ⑦ musta hiilensekainen hiekka
- ⑧ karkea harmaa hiekka, seassa pikkukiviä
- ⑨ karkea ruosteinen hiekka, seassa pikkukiviä

- ⑩ karkea, sekoittunut hiekka, seassa pikkukiviä
- ⑪ sekoittunut hiekka
- ⑫ tumma orgaaninen maa
- ⑬ tiivis keltainen vaalea hiekka
- ⑭ karkea sekoittunut hiekka, seassa pikkukiviä, mukana runsaasti juuria
- ⑮ savi

S

N

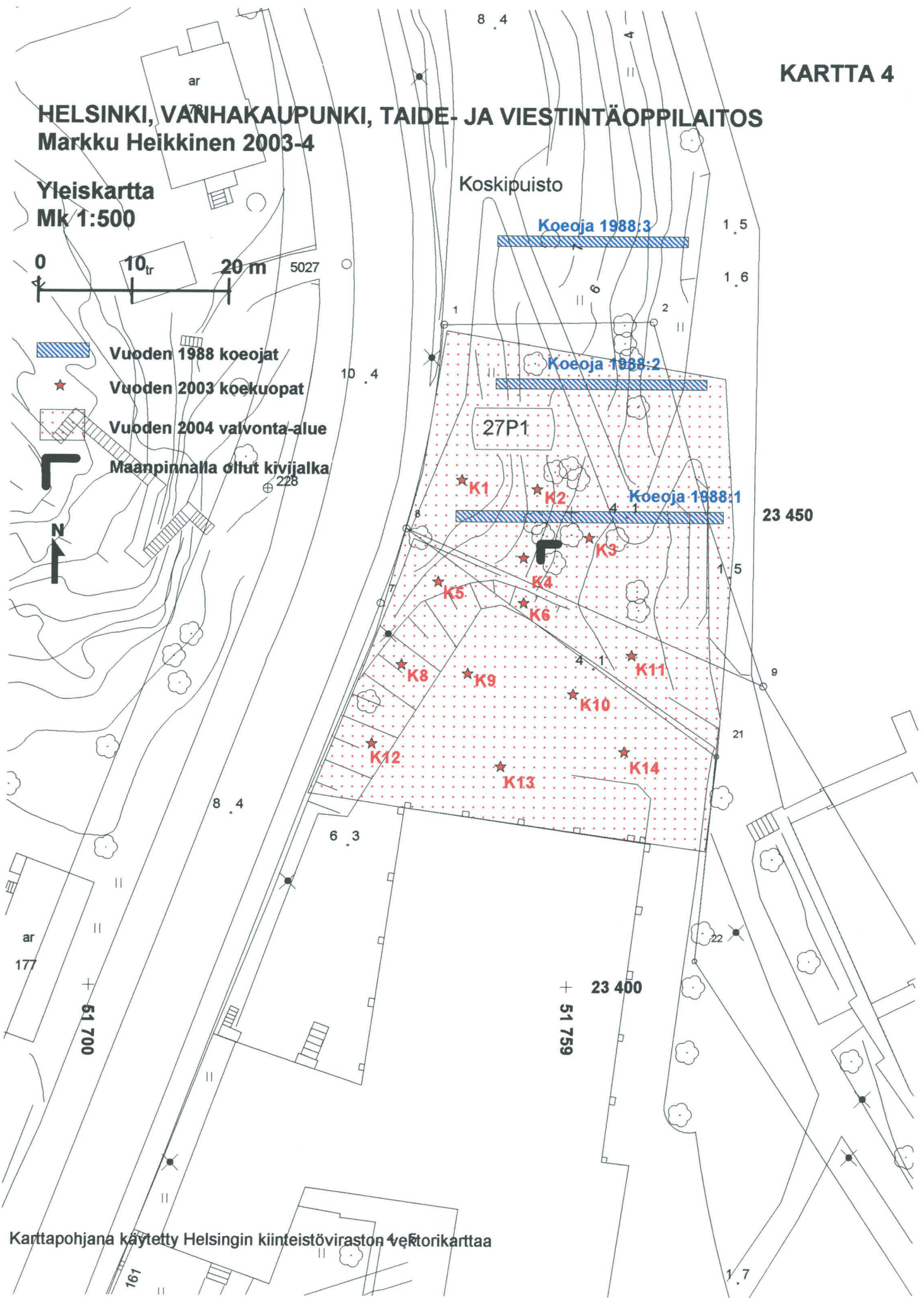
KARTTA 4

HELSINKI, VANHAKAUPUNKI, TAIDE- JA VIESTINTÄOPPILAITOS Markku Heikkinen 2003-4

Yleiskartta
Mk 1:500

- Vuoden 1988 koeajat
- Vuoden 2003 koekuopat
- Vuoden 2004 valvonta-alue
- Maanpinnalla ollut kivijalka

Karttapohjana käytetty Helsingin kiinteistöviraston vektorikarttaa

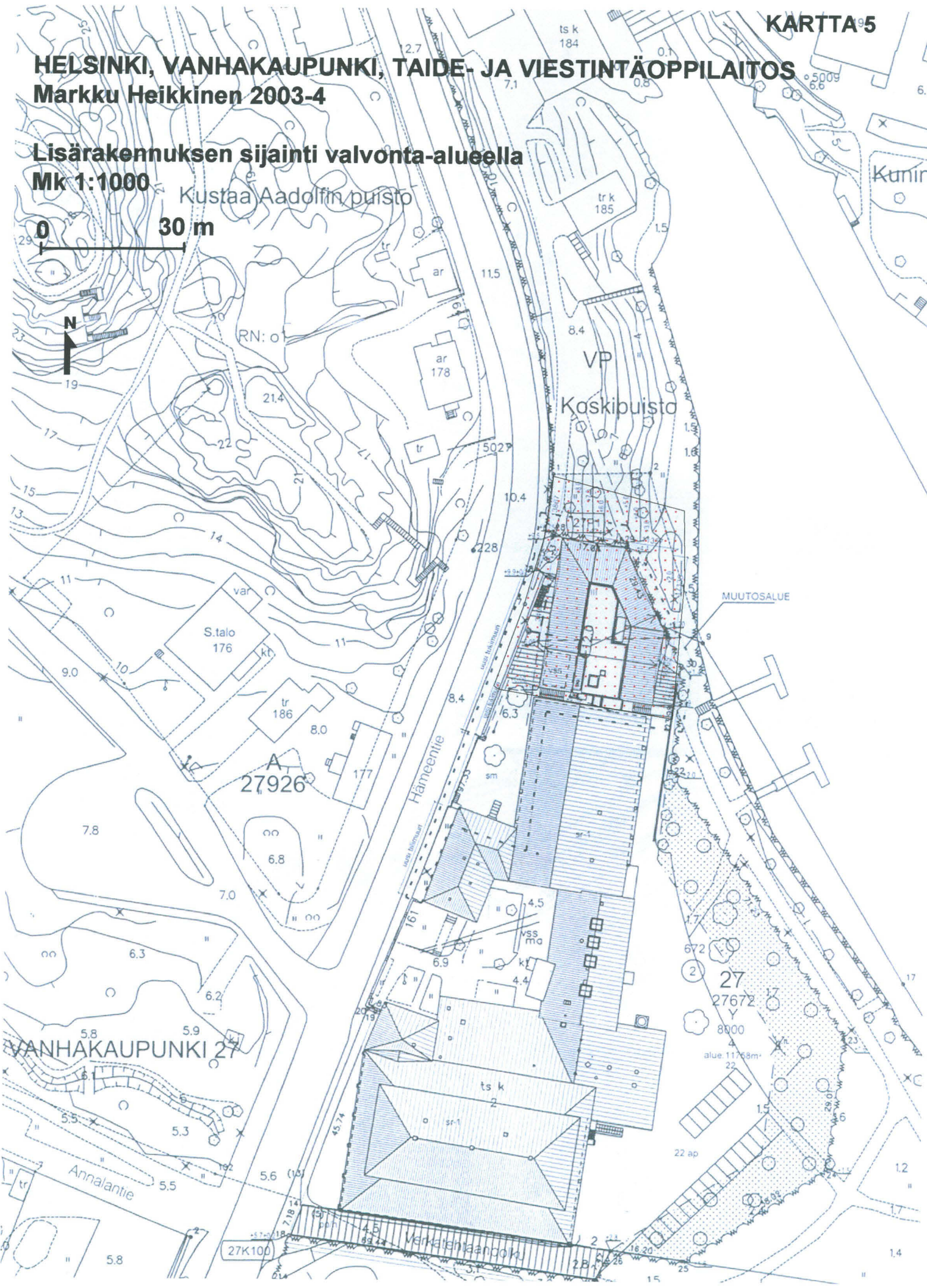
HELSINKI, VANHAKAUPUNKI, TAIDE- JA VIESTINTÄOPPILAITOS

Markku Heikkinen 2003-4

Lisärakennuksen sijainti valvonta-alueella

Mk 1:1000

Kustaa Aadolfin puisto

LIITE III

NEGATIIVILUETTELO

LUETTELO KERTOMUKSEEN LIITTYVISTÄ NEGATIIVEISTA JA KUVISTA

HELSINKI, VIKKI, VIKINTIE

Markku Heikkinen 2003

Markku Heikkinen 2003: negatiivit HKM 274 351 - (kuvat 1-16)

Negatiivinumero	Kuva nro	Aihe ja pvm.
274 351	Kuva 1.	Viikintien vanha säilynyt linjaus nykyisen tien eteläpuolella ennen kaivannon tekoa. Kuva länsilounaasta. 22.5.2003.
274 352	Kuva 2.	Edellinen tilanne. Kuva itäkoillisesta. 22.5.2003.
274 353	Kuva 5.	Kaivannon länsiprofiili. Kuva pohjoiskoillisesta. 22.5.2003.
274 354	Kuva 6.	Kaivannon länsiprofiili. Kuva itäkaakosta. 22.5.2003.
274 355-359	Kuvat 7-11.	Kaivannon länsiprofiili. Kuvasarja alhaalta kaivannosta. Kuvat koillisesta. 22.5.2003.
274 360-363	Kuvat 12-15.	Kaivannon länsiprofiili. Kuvasarja ylhäältä tieltä. Kuvat koillisesta. 22.5.2003.
274 364	Kuva 16.	Ritva Hakkarainen ja Jaana Mellanen piirtävät kaivannon profiilia. Kuva eteläkaakosta. 22.5.2003.
274 365	Kuva 4.	Kaivanto työn aikana. Kuva kaakosta. 22.5.2003.
274 366	Kuva 3.	Kaivannon sijainti tielinjalla. Kuva länsilounaasta. 22.5.2003.

LIITE IV

DIAPOSITIIVILUETTELO

LUETTELO KERTOMUKSEEN LIITTYVISTÄ DIAPOSITIIVEISTA

HELSINKI, VIIKKI; VIIKINTIE

Markku Heikkinen 2003

Markku Heikkinen 2003; diat 1-17

Kuva nro	Aihe ja pvm.
1.	Viikintien vanha säilynyt linjaus nykyisen tien eteläpuolella ennen kaivannon tekoa. Kuva länsilounaasta. 22.5.2003.
2.	Edellinen tilanne. Kuva itäkoillisesta. 22.5.2003.
3.	Kaivannon sijainti tielinjalla. Kuva länsilounaasta. 22.5.2003.
4.	Kaivanto työn aikana. Kuva kaakosta. 22.5.2003.
5.	Kaivannon länsiprofiili. Kuva pohjoiskoillisesta. 22.5.2003.
6.	Kaivannon länsiprofiili. Kuva itäkaakosta. 22.5.2003.
7-8.	Kaivannon länsiprofiili. Kuvapanoraama itäkoillisesta tieltä. 22.5.2003.
9-12.	Kaivannon länsiprofiili. Kuvasarja alhaalta kaivannosta. Kuvat koillisesta. 22.5.2003.
13-16	Kaivannon länsiprofiili. Kuvasarja ylhäältä tieltä. Kuvat koillisesta. 22.5.2003.
17.	Ritva Hakkarainen ja Jaana Mellanen piirtävät kaivannon profiilia. Kuva etelä-kaakosta. 22.5.2003.

LIITE V

DIGITAALIKUVALUETTELO

LUETTELO KERTOMUKSEEN LIITTYVISTÄ DIGITAALIKUVISTA

HELSINKI, VIIKKI, VANHANKAUPUNGINKOSKI

HKM digi Vanhankaupunginkoski 2003-4:1-7

Markku Heikkinen 2003-2005; 1-7 (kuvat 17-23)

Kuva nro	Aihe ja pvm.
1.	Kuva 17. Viikintien koekaivausalue vuonna 2003 sijaitsi kuvan vasemmassa reunassa. Tilanne vuonna 2004. Kuva lounaasta.7.10.2004.
2.	Kuva 18. Katariina Saksilaisen tie vuonna 2004. Oikealla näkyy säilytettävä muuntamo. Taustalla sijaitsi vuoden 2003 Viikintien vanhan linjauksen koekaivausalue. Kuva eteläkaakosta.7.10.2004.
3.	Kuva 19. Muuntamon läntisen pihan kohdalle tulevaa autoparkkihallia on louhittu v. 2004. Kuva lounaasta. Kuva lounaasta.7.10.2004.
4.	Kuva 20. Viikintien koekaivausalue kuvan vasemmassa reunassa vuonna 2005. Kuva lounaasta. 18.8.10.2005.
5.	Kuva 21. Muuntamon länsipuolelle tulevan parkkihallin työmaa vuonna 2005. Kuva kaakosta. 18.8.10.2005.
6.	Kuva 22. Valvonta-alueen lounaisosaa, joka on vuonna 2005 vielä rakentamaton. Vasemmalla näkyy muuntamo ja edessä on Katariina Saksilaisen tie. Kuva luoteesta. 18.8.10.2005.
7.	Kuva 23. Valvonta-alueen keski- ja itäosaa vuonna 2005. Alueen keski- ja eteläosan rakennukset ovat vielä rakentamatta. Vasemmalla näkyy muuntamo. Kuva etelästä. 18.8.10.2005.

HELSINKI, VANKAUPUNKI, TAIDE- JA VIESTINTÄOPPILAITOS

HKM digi Tavi 2003-4:1-24

Markku Heikkinen 2003-2004; 1- 24 (kuvat 24-47)

Kuva nro	Aihe ja pvm.
1.	Kuva 24. Valvonta-alueen piha-osalla olevat koekuopat merkattuna ja asvaltti leikattuna.. Taustalla näkyy rinteessä muiden koekuoppien paaluja. Kuva itä-kaakosta. 27.11.2003.
2.	Kuva 25. Traktori siirtymässä valvonta-alueen puisto-osalle kaivamaan koekuoppia. Kuva kaakosta. 27.11.2003.
3.	Kuva 26. Traktori kaivamassa koekuoppaa 1. Kuva kaakosta. 27.11.2003.
4.	Kuva 27. Koekuopasta 12 otetaan maaperänäytettä. Kuva koillisesta. 26.11.2003.
5.	Kuva 28. Koekuoppaa 14 tutkitaan pihan pohjoispuolella. Kuva luoteesta. 26.11.2003.
6.	Kuva 29. Koekuopassa 3 ollut tilirakenne, joka oli havaittu jo vuoden 1988 koekaivauksissa. Kuva pohjoisesta. 27.11.2003.
7.	Kuva 30. Koekuopasta otetaan näytettä piha-alueella. 27.11.2003.
8.	Kuva 31. Valvonta-alue Hämeentien takana vuonna 2004. Kuva lännestä. 11.10.2004.
9.	Kuva 32. Valvonta-alue kuvattuna Kuninkaankartanonsaarelta. Kuva koillisesta. 7.10.2004.
10.	Kuva 33. Valvonta-alueen puisto-osa ennen saastuneen maan poistoa. Puut on kaadettu. Kuva kaakosta. 7.10.2004.
11.	Kuva 34. Maaperän saastuneisuutta mitataan valvonta-alueen puisto-osalla kaavinnan lomassa. Kuva luoteesta. 8.10.2004.
12.	Kuva 35. Valvonta-alueen koilliskulmasta on kaavittu saastunutta maata pois. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy rantaan johtava tie. Kuva kaakosta. 11.10.2004.
13.	Kuva 36. Edellistä aluetta on laajennettu valvonta-alueen koilliskulmaan. Profiilin keskellä on rantaan johtavan tien kohta. Kuva kaakosta. 12.10.2004.
14	Kuva 37. Piha-alueen rinnettä Hämeentien varrella. Kuva etelästä. 7.10.2004.

15. **Kuva 38.** Edellinen kohta. Edessä näkyy verkatehtaan Hämeentien varressa sijainneiden asuinrakennuksen tai/ja tallirakennuksen kivijalkojen kiviä. Kuva kaakosta. 7.10.2004
16. **Kuva 39.** Ranta-alueelle kerättyjä kiviä ylärinteestä ja rannan kalliolouhintakivialueelta. Kuva etelästä. 13.10.2004.
17. **Kuva 40.** Ranta-alueen vielä saastuneita kerroksia. Kohdassa kaivettiin vielä syvemmälle. Kuva pohjoisesta. 13.10.2004.
18. **Kuva 41.** Pihan täyterakennuksia. Kuva kaakosta. 8.10.2004.
19. **Kuva 42.** Piha-alueen itä ja keskiosa. Edellisen kuvan kohta sijaitsee rakennuksen edessä. Kuva pohjoisluoteesta. 8.10.2004.
20. **Kuva 43.** Piha-alueen länsi-osa. Kuva pohjoisesta. 8.10.2004.
21. **Kuva 44.** Lisärakennuksen kohta, itäosa. Kuva luoteesta. 4.10.2004.
22. **Kuva 45.** Lisärakennuksen kohta, keskiosa. Kuva pohjoisesta. 4.10.2004.
23. **Kuva 46.** Lisärakennuksen kohta, länsiosa. Kuva koillisesta. 4.10.2004.
24. **Kuva 47.** Lisärakennus on harjakorkeudessa kesällä 2005. Kuva koillisesta. 18.8.2005.

LIITE VI

KUVATAULUT

f. 274 351

Kuva 1. Viikintien vanha säilynyt linjaus nykyisen tien eteläpuolella ennen kaivannon tekoa. Kuva länsilounaasta. 22.5.2003.

f. 274 352

Kuva 2. Edellinen tilanne. Kuva itäkoillisesta. 22.2003.

f. 274 355

Kuva 3. Kaivannon sijainti tielinjalla. Kuva länsilounaasta. 22.5.2003.

f. 274 365

Kuva 4. Kaivanto työn aikana. Kuva kaakosta. 22.5.2003.

f. 274 353

Kuva 5. Kaivannon länsiprofiili. Kuva pohjoiskoillisesta. 22.5.2005.

f. 274 354

Kuva 6. Kaivannon länsiprofiili. Kuva itäkaakosta. 22.5.2003.

f. 274 355-359

Kuvat 7-11. Kaivannon länsiprofiili. Kuvasarja alhaalta kaivannosta. Kuvat koillisesta. 22.5.2003.

f. 274 360-363

Kuvat 12-15. Kaivannon länsiprofiili. Kuvasarja ylhäältä tieltä. Kuvat koillisesta. 22.5.2003

f. 274 366

Kuva 16. Ritva Hakkarainen ja Jaana Mellanen piirtävät kaivannon profiilia. Kuva eteläkaakosta.22.5.2003.

HKM digi Vanhankaupunginkoski 2003-4:1

Kuva 17. Viikintien koekaivausalue vuonna 2003 sijaitsi kuvan vasemmassa reunassa. Tilanne vuonna 2004. Kuva lounaasta.7.10.2004.

HKM digi Vanhankaupunginkoski 2003-4:2

Kuva 18. Katariina Saksilaisen tie vuonna 2004. Oikealla näkyy säilytettävä muuntamo. Taustalla sijaitsi vuoden 2003 Viikintien vanhan linjauksen koekaivausalue. Kuva eteläkaakosta.7.10.2004.

HKM digi Vanhankaupunginkoski 2003-4:3

Kuva 19. Muuntamon läntisen pihan kohdalle tulevaa autoparkkihallia on louhittu v. 2004. Kuva lounaasta. Kuva lounaasta.7.10.2004.

HKM digi Vanhankaupunginkoski 2003-4:4

Kuva 20. Viikintien koekaivausalue kuvan vasemmassa reunassa vuonna 2005. Kuva lounaasta. 18.8.10.2005.

HKM digi Vanhankaupunginkoski 2003-4:5

Kuva 21. Muuntamon länsipuolelle tulevan parkkihallin työmaa vuonna 2005. Kuva kaakosta. 18.8.10.2005.

HKM digi Vanhankaupunginkoski 2003-4:6

Kuva 22. Valvonta-alueen lounaisosaa, joka on vuonna 2005 vielä rakentamaton. Vasemmalla näkyy muuntamo ja edessä on Katariina Saksilaisen tie. Kuva luoteesta. 18.8.10.2005.

HKM digi Vanhankaupunginkoski 2003-4:7

Kuva 23. Valvonta-alueen keski- ja itäosaa vuonna 2005. Alueen keski- ja eteläosan rakennukset ovat vielä rakentamatta. Vasemmalla näkyy muuntamo. Kuva etelästä. 18.8.10.2005.

HKM digi Tavi 2003-04:1

Kuva 24. Valvonta-alueen piha-osalla olevat koekuopat merkattuna ja asvaltti leikattuna.. Taustalla näkyy rinteessä muiden koekuoppien paaluja. Kuva itäkaakosta. 27.11.2003.

HKM digi Tavi 2003-04:2

Kuva 25. Traktori siirtymässä valvonta-alueen puisto-osalle kaivamaan koekuoppia. Kuva kaakosta. 27.11.2003.

HKM digi Tavi 2003-04:3

Kuva 26. Traktori kaivamassa koekuoppaa 1. Kuva kaakosta. 27.11.2003.

HKM digi Tavi 2003-04:4

Kuva 27. Koekuopasta 12 otetaan maaperänäytettä. Kuva koillisesta. 26.11.2003.

HKM digi Tavi 2003-04:5

Kuva 28. Koekuoppaa 14 tutkitaan pihan pohjoispuolella. Kuva luoteesta. 26.11.2003.

HKM digi Tavi 2003-04:6

Kuva 29. Koekuopassa 3 ollut tilirakenne, joka oli havaittu jo vuoden 1988 koekaivauksissa. Kuva pohjoisesta. 27.11.2003.

HKM digi Tavi 2003-04:7

Kuva 30. Koekuopasta otetaan näytettä piha-alueella. 27.11.2003.

HKM digi Tavi 2003-04:8

Kuva 31. Valvonta-alue Hämeentien takana vuonna 2004. Kuva lännestä.
11.10.2004.

HKM digi Tavi 2003-04:9

Kuva 32. Valvonta-alue kuvattuna Kuninkaankartanonsaarelta. Kuva koillisesta.
7.10.2004.

HKM digi Tavi 2003-04:10

Kuva 33. Valvonta-alueen puisto-osa ennen saastuneen maan poistoa. Puut on kaadettu. Kuva kaakosta. 7.10.2004.

HKM digi Tavi 2003-04:11

Kuva 34. Maaperän saastuneisuutta mitataan valvonta-alueen puisto-osalla kaavinnan lomassa. Kuva luoteesta. 8.10.2004.

HKM digi Tavi 2003-04:12

Kuva 35. Valvonta-alueen koilliskulmasta on kaavittu saastunutta maata pois. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy rantaan johtava tie. Kuva kaakosta. 11.10.2004.

HKM digi Tavi 2003-04:13

Kuva 36. Edellistä aluetta on laajennettu valvonta-alueen koilliskulmaan. Profiilin keskellä on rantaan johtavan tien kohta. Kuva kaakosta. 12.10.2004.

HKM digi Tavi 2003-04:14

Kuva 37. Piha-alueen rinnettä Hämeentien varrella. Kuva etelästä. 7.10.2004.

HKM digi Tavi 2003-04:15

Kuva 38. Edellinen kohta. Edessä näkyy verkatehtaan Hämeentien varressa sijainneiden asuinrakennuksen tai/ja tallirakennuksen kivijalkojen kiviä. Kuva kaakosta. 7.10.2004

HKM digi Tavi 2003-04:16

Kuva 39. Ranta-alueelle kerättyjä kiviä ylärinteestä ja rannan kalliolouhintakivialueelta. Kuva etelästä. 13.10.2004.

HKM digi Tavi 2003-04:17

Kuva 40. Ranta-alueen vielä saastuneita kerroksia. Kohdassa kaivettiin vielä syvemmälle. Kuva pohjoisesta. 13.10.2004.

HKM digi Tavi 2003-04:18

Kuva 41. Pihan täyterokkia. Kuva kaakosta. 8.10.2004.

HKM digi Tavi 2003-04:19

Kuva 42. Piha-alueen itä ja keskiosa. Edellisen kuvan kohta sijaitsi rakennuksen edessä. Kuva pohjoisluoteesta. 8.10.2004.

HKM digi Tavi 2003-04:20

Kuva 43. Piha-alueen länsi-osa. Kuva pohjoisesta. 8.10.2004.

HKM digi Tavi 2003-04:21

Kuva 44. Lisärakennuksen kohta, itäosa. Kuva luoteesta. 4.10.2004.

HKM digi Tavi 2003-04:22

Kuva 45. Lisärakennuksen kohta, keskiosa. Kuva pohjoisesta. 4.10.2004.

HKM digi Tavi 2003-04:23

Kuva 46. Lisärakennuksen kohta, länsiosa. Kuva koillisesta. 4.10.2004.

HKM digi Tavi 2003-04:24

Kuva 47. Lisärakennus on harjakorkeudessa kesällä 2005. Kuva koillisesta.
18.8.2005.